

Dobner Ábrahám Egyed városi jegyző a következő szavakkal ecsetelte Lackner Kristóf szónoki tehetségét a neves polgármester halála után majd' egy évszázaddal megjelent *Curriculum vitae*-ben: „Ha beszédeit akarnám jellemezni, melyeket különféle helyeken, alkalmakkor, és időben tartott, ehhez egy másik beszédre lenne szükség. Legyen elég most csak annyit tudni, hogy azoknak mindegyike tárgyára nézve igen fontos, stílusában választékos, jeles gazdagságú, az előadásban pedig nagyszerű: egyszóval saját szerzőjéhez méltó volt. Ha mindazokat a beszédeket, melyeket ez a férfiú követjárásai során és más alkalmakból is bölcsen felvállalt, alaposan megfontolt és hűen előadott, össze akarnám számlálni, előbb menne le a nap, hogysen beszédemnek végére érnék.”¹ Lackner szónoki képességeit azonban nemcsak a politikában kamatoztatta. Ugyancsak Dobner jegyzi fel összes művei katalógusának 5. tételeként a következőket: „Három, a Nemes Tudós Társaság évi ünnepén nyilvánosan elmondott beszéd. Az egyik az általa alapított és kezdeményezett Társaság gyarapodásáról és működéséről; a másik a megboldogult tudós és tekintetes Johannes Puchernek életéről; a harmadik a hazai földnek, Sopronnak dícséretéről, közügyeinek állásáról és szervezetéről szól.”² Mindhárom mű egy Lackner *superexlibris*-ével (C. L. I. V. D.**) ellátott, pergamenkötésű könyvben olvasható, a fent említett Társaság alapszabályával együtt.³ Az 1604-ben alapított *Foedus Studio-sorum Nobilium Semproniensium*, másnéven *Studentenbund* működésével több helyütt is részletesen foglalkozott Kovács József László.⁴ Kutatásának eredményeit e helyt felesleges megismételni, az itt közölt *Oratio*

* OSzK Fol. Lat. 1643

1 *Curriculum vitae*, 100. p.

2 uo.

** Christophorus Lacknerus Iuris vtriusque Doctor

3 OSzK Fol. Lat. 1643. — fol. 1r-34v: *de vita, laudibus et obitu ... Iohannis PUECHIER*; fol. 37r-59r: *Oratio exhortatoria ... ad Confoederatos*; fol. 65v-94r: *Articuli foederis*; fol. 98r-129r: *Oratio de laudibus Regiae atque Liberae Civitatis Semproniensis*.

4 KOVÁCS: *Lackner és kora*, 46-66.; *Helikon*, 1971. 454-467.

értelmezéséhez azonban feltétlenül tisztában kell lennünk azzal, hogy kiknek a számára és milyen célból írta Lackner Kristóf várostörténeti szempontból kiemelkedő jelentőségű beszédét.

Mint az a Tudós Társaság számadáskönyvéből⁵ kiderül, az eredetileg 17 fővel alapított Társaságnak 1612-ben, a beszéd elhangzásakor, már 36 tagja volt: nemesek és tanult polgárok vegyesen. Volt köztük kereskedő, gyógyszerész, jegyző, katona, kántor és iskolaigazgató. Többnyire művelt, egyetemet járt férfiak, akik közt azért igazi író-egyéniséget az egy Faut Márk kivételével nem találhatunk.⁶ Néhányan jelentős könyvtárral is rendelkeztek, ami szintén arra vall, hogy a Társaság esetében a kultúra iránt fogékony közegről beszélhetünk.⁷ Különösen érdekes az is, hogy a szövetségben, amely évente egyszer, pünkösdhétfőn tartotta összejöveteleit, egymással különben haragban álló személyeket is fellelhetünk.⁸ Ennek okát nyilván Lackner diplomáciai érzékében, és személyes varázsszában találhatjuk meg. Mi lehetett a célja a polgármesternek a város literátus „értelmiségici” előtt elmondott *Oratio*-val? Mint azt művében többször is kifejti: a többiek buzdítása a megkezdett munka folytatására. Sopron története ugyanis eleddig megíratlan (fol. 103v, 106v, 126r), s ezt a foghíjat ez az *opusculum* nem hivatott betölteni. A beszéd vége felé (fol. 127v *ad finem*) ugyan mintha egy készülő nagyobb munkára is utalna - ez minden bizonnyal Faut Márk máig kiadatlan *Khurze Verzeichnüs*-e lehetett -, e hiányt azonban többen is érezték. Ezt használta ki például Abraham Hossmann császári történész is, aki 1614-ben kezdett levelezni a várossal, hogy némi előleg fejében ígéretet tegyen egy Sopronról szóló monográfia megírására.⁹ Nem meglepő tehát, ha Lackner az *Oratio* kiadását tervezi, mégha mégoly kevésbé tekinti is azt komoly tudományos munkának. Batthyány Ferenchez írott ajánlólevelében kéri a főúr támogatását, hogy e „csékélyke irodalmi mű” napvilágra kerülhessen. Biztosra vehetjük azonban, hogy ez soha nem történt meg, az *Oratio*

5 OSzK Fol. Lat. 1321

6 Róla részletesebben: KOVÁCS: *Lackner és kora*, 54-58.

7 Faut Márk könyvtára (*KiF* II. 11). Ezen kívül említenénk Dobner Sebestyént és Schwanshofer Kristófot (az utóbbi a latin gimnázium rektora), akik jelentősebb könyvtárral rendelkeztek.

8 Például Pucher és Szentbertalany, vagy Kramer és Jeszenszky (vö. IIÁZI Jenő: *Soproni polgárcsaládok*. Bp., 1982. I. 1831; II. 6957)

9 KOVÁCS József László: Hír egy tervezett XVII. századi nyomtatott városi krónikáról. *SSz* 1964. 264-267.

kéziratban maradt. Bizonyítja ezt Dobner fent említett bibliográfiája, melyben szintén kéziratként említi, míg a valóban megjelent művek mellett akkurátusan feltünteti a kiadás helyét és évszámát is.

Ami a mű történeti forrásértékét illeti: nem szabad elfelejtünk, hogy Lackner nem tudományos művet, hanem szónoki beszédet írt. Bár Batthyányihoz címzett levelében is említi, hogy művében mellőzte a rétorikus szóvirágokat, stílusa mégis félreérthetetlenül manierista jegyeket mutat. Szójátékai, alliterációi, felsorolásai erősen rétorikusak, a stílus élénkítése céljából íródtak, vagyis fenntartással kell kezelnünk történeti értéküket. Áll ez elsősorban a növény- és állatnevek, valamint a kézműves mesterségek felsorolására. (Csak egy példa: az *aratores et vinitores, oratores ac viatores* (fol. 117v) felsorolásban teljesen össze nem illő nevek kerültek egymás mellé, pusztán a kiasztikus elrendezés és a paroním hangzás kedvéért). Lackner ugyanakkor meglepő érdeklődést mutat a római régiségek iránt, bár ő is fenntartás nélkül elfogadja a *Sopron — Sempronium* délibábos névazonosítást. Mentségére legyen szólva, hogy ezzel a mítosszal csak a múlt század második felében sikerült végleg leszámolni. A városfalak szerkezetének római eredetéről tett kijelentéseit a régészeti kutatás is igazolta. A Bocskay-felkelésről szólva már ismét a szónok kerül előtérbe, de szubjektivitása ez egyszer megbocsátható, hiszen a harcokban maga Lackner is tevékenyen részt vállalt.

Az *Oratio* szellemiségében és megfogalmazásában leginkább az egy évvel később megjelent *Coronae Hungariae Emblematica Descriptio* c. emblematikus munkájával (RMK III,1156) áll közeli rokonságban, sőt a *Corona* II. Mátyáshoz címzett *Epistula dedicatoria*-ja helyenként szó szerinti egyezéseket is mutat.

Az *Oratio* mostani megjelenésével nemcsak a soproni helytörténet-kutatás, hanem egész újlatin filológiánk és irodalomtörténetünk gyarapodott egy újabb, maradandó értékű szöveggel.

[fol.97v] Spectabili et Magnifico Domino Francisco de Bothian, Domino in Slaining et Güssing etc. Comiti Comitatum Castriferrei et Sempronienensis, [Sanctissimae Caesareae Regiae(ue) Maiestatis Consiliario cis Danubianarum Regni Hungariae partium Capitaneo Supremo] Sacratiss(imi) Caes(arci) Regiac(ue) M(aics)t(a)tis Consiliario Domino et patrono suo gratiosissimo.

Et genere et autoritate spectabilis atq(ue) Magnifice Domine Comes, patrone omni observantiae cultu honorande. Christophorus Lackner I.U.D., Sempronius, patrias sive Sempronias laudes, ob insitam omnibus mortalib(us) patriae charitatem (:q(uae) maxima:) levi stylo, omissis Rhetoricorum et elegantiarum flosculis atq(ue) phaleris conscrip-sit. Is Tuum Patronum et Tutelare Numen investigaret, Hyperaspistes maior, praestantior et quem p(rac) alijs eligeret, nullus aeque desiderio et palato suo, quam spectabilis atq(ue) magnifica tua Dominatio multum honoranda satisfacit. Quare Illustrissime Comes, patrocinio tuo exiguum hoc atq(ue) levidense litterarium munusculum, nuncupat, mancipat atq(ue) vovet; quo contra omnium invidiae tela atque morsus quasi sub alarum umbella lucem oculo irretorto (:credentialibus his litteris, favore silicet et gratia speciali M(agnificentiae) T(uae) condecoratis:) intueri valeat; Neve ab ijs qui lynceis oculis quid invidentia frustra invidente: detrimenti inferre studerent, carbonariave nota idipsum deho-nestare niterentur, laedatur, maleque audiat. Dixerint nonnulli: De publi-catis publicum solet esse iudicium, quod tamen quia a perpendiculari recti aeq(ui) scilicet et boni e via ad diverticulum migrat interdum. Ideo opem spectab(ilis) atq(ue) Mag(nifici) D(omi)ni implorabo. Quis author Sempronius, quaeris, Patrone Magnifice? Quid multis, p(rac)missas commendatitias ab authore infrascripto esse datas procliviter depre-hendis, quare nec pedum pastorale aliud amplius efflagito, q(uam) prospectam habeo eruditionem; Nec res a te gestae me p(rac)tereunt; Hucusq(ue) Comitatus Semp(ronienensis) p(rac)sidium supremum atq(ue) Paterna in litteratos et Suae Caes(ariae) atq(ue) Regiae M(aics)t(a)tis fi-deles, affectio me haud fugit, quae apprime caussae sunt impulsivae quod excellentissimo Dignitati suae hanc inscripserim oratiunculam. Quae nec ideo irrisui esse debet, vel despectui, q(uum) apella brevis, quam non multa dies p(er) rem domesticam, publicas caussas et quae non repagula sive remoras, ornavit; minus quia multa condigna deprehendi queat inter

operis tenuitatem et Magnificentiae Tuac amplitudinem, ratio et proportio, vel exemplo Dionysii qui ab Hortulan(o) vel rosam benigno vultu accepit. Vale Magnifice Vir, ac ex aequo et bono, stricti Juris temperamento oblatum accipe. Quippe munera haec sunt mea. Deus o(mn)is boni author spectabilem atq(ue) Mag(nificam) Dominatione(m) Tua(m) omnibus sibi adiunctis ad Nestoreos, patriae ad oblongos dulcesq(ue) dies, mihiq(ue) diu, sub vite et ficu(m) faeliciter conservet et tueatur.

Spect(abilis) atq(ue) Mag(nifici) D(omi)ni
addictissimus servus

Ch. Lackhner I. U. D.

De laudibus Regiae atq(ue) liberae civitatis Sempronienſis a Christophoro Lackhner Sempronienſi I. U. D. conſcripta et Anno MDCXII. die anniverſario XI Junij Sempronij praesentibus confoederatis S(tudiosorum) N(obilium) S(empronienſium) habita.

Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos, ducit; Reverendi Egregij Excellentissimi Doctissimi atq(ue) humanissimi Domini Seniores, atq(ue) contribules honoratissimi; et immemores non sinit esse sui. Nescio, qui in diverbium, veri verbum, re vera devenerit tritum hoc: Patriae charitas maxima; id quod Eloquentiae antesignanus lib. 2. de legib. [fol. 98v] luculenter declarat dum inquit Cicero: Pro patria mori et ei nos totos dedere et in ea nostra omnia ponere, et quasi nos consecrare debemus. Porro penitus in eandem sententiam, suam effundit opinionem, ac meridiana luce declarat, quid non cogat amor! ubi ait idem qui supra: Laudandus est qui mortem oppetit pro Re pub(lica), quiq(ue) docet chariorem esse patriam nobis, quam nosmetipsos. Id quod et sacratissimus Imperator Iustinianus Institutionum Tit. (25 to. I.) de excus. Tut. vel cur. filij, mota quaestione superinde adeo confirmat, ut cum qui Zelo virtutu(m) et patriae amore ductus obierit vivere per gloriam certo statuatur; hisce: [fol. 99r] Hi enim qui pro Re publica cecideru(n)t in perpetuum per gloriam vivere intelliguntur. Aristo. 2. Polit. id ipsum adstruit, quod denique Tull. 9. Philippicar.: qui Servio Sulpitio quod Legatus ad Antonium in ca(n)dem legatione sibi demandata vitae obierit cursum, statuam monimenti recordationis gloriaeq(ue) instar, ponendam esse suadet; tanquam Ethnicus comprobatur. Dixerit quis, vitam commutare et mortem eligere, maximam esse charitatem; Ast qui sunt exstantve, qui exemplo sint posteritati? Inter Athenienses: Lacedaemonius, Aristides, Phocion, Themistocles et Demarathus; Inter Romanos: Collatinus, Camillus, Tarquinius Rutilius et qui non? [fol. 99v] Hi omnes patriae iniurias, propter eandem patriam, aequo animo, licet non defuerit vindictae occasio, tulerunt. Heu, quid non cogit Patriae amor! Nescio, qua dulcedine ducat cunctos, quippe supra denominatos heroes, patriae peramantes, non auri sacra fames, non Triumphus, non laurea graminea, non corona aurea, non muralis, non navalis, non obsidionalis, non castrensis eo deduxit, sed patriae charitas: Quippe Themistocles his omnibus postpositis, unice amore patrio ductus, sumpto veneno mori maluit, quam Persarum Regi, (qui mirifice cum praemijs, honoribus, Titulis, favore et

praerogativa praecminentiae complexus est) consilio **[fol. 100r]** auxiliove
 contra patrios lares ipsamq(ue) patriam, licet ingratis nimis, subsidio
 esse. Idem praestitit Camillus optimus civis et patriae peramans, qui licet
 exulatum missus, in ipso tamen exilio, immemor illatarum iniuriarum,
 patriae succurrere extremo laboranti posthabita omni remuneratione vel
 praemiorum gloria, studuit. Sed patriae dico charitas, tum quia natura
 duce id fecerunt ultro, tum quia benemerentibus praemia et pessime de
 Patria meritis poenae condignae fuerunt praescriptae: Quia honor et
 supplicium(m) dicebat Theophrastus, fidelissimi sunt rerum custodes,
 atq(ue) ob eam causam, paena(m) ac beneficium, Assyrios pro Dijs
 coluisse solitos, arbitror. Ad eandem opinionem confirmandam infinita
[fol. 100v] possem adducere exempla, quae uno quasi impetu, prout
 omnium principalium confluxus in Oceanum, eo tendunt, quo patriae
 charitatem evincant esse maximam, qua vero dulcedine cunctos ducat,
 moderate et parce attingi quidem, dicere tamen insuper cogor: Nescio qua
 natale solum dulcedine cunctos ducit et immemores non sinit esse sui.
 Quare Reverendi Egregij, Excel(lentissimi) Doctissimi, atq(ue) huma-
 niss(imi) Domini contribules mirum adeo videri non debet quod denuo in
 locum hunc F. S. N. S. vobis tam gratum quam gratissimum ad dicendum
 surrexerim, qui et meum, erga patriam meam amorem respectu aliorum,
 quasi per umbram de-/clarare **[fol. 101r]** decrevi, ne alijs praecessoribus;
 et num qui susperstites eo ingenij vires corporis itidem, intendunt; labo-
 rantibus mihi quiescere fas sit (quod tamen summum esset nefas) alijs
 nam de periclitantibus et laborantibus, nobis quiescere non licet, Vel
 exc(m)plo praefatorum de patria benemeritorum. Immo exemplo stu-
 dioque Philosophi celeberrimi Cynici, Antisthenis discipuli, studium et
 operam nec non patriae meae charitatem testatam reddere volo eo ipso,
 nec lacte materno hoc est patriae exsaturatus matrem sive patriam cal-
 cibus petam. Is namq(ue) Diogenes quum studium Atheniensium et
 amorem erga patriam defensionemq(ue) eius, strenue praesente **[fol. 101v]**
 hostium terrore et impetu cerneret, omnesque in muniendis et
 defendendis moenibus occupatos, sollicitos, industriosque esse, illius
 tamen opera tanquam philosophi nemo uteretur, nec a quopiam Athe-
 niensium requisitus fuisset, ne in omnium rerum praecipito solus saperet,
 hoc est, suis studijs intentus dumtaxat, postposita communi Civium salute
 videretur, dolum suu(m) quod habuit sursum deorsumque indesinenter
 volvit, eo fine, ut dixi quo animi propensionem in adiuvandis Atheniensi-
 bus testatam faceret, sicubi illius ope et auxilio habuerint opus. Hinc

Athenienses qui animadvertissent candorem, propen-/sionem **[fol. 102r]** et affectionem erga patriam, permagni beneficii et officij loco, industriam philosophi posuerunt, celebraruntq(ue) perpetim et monumentis et scriptis. Quis vero et vestrum reperitur qui studium hoc Philosophi summi improbare; Vel Atheniensium benevolentiam erga Diogenem et promptitudinem et (tempestatum fluctibus) iuvandi proposse candorem, non mecum collaudaret? Is siquidem detexit pro viribus boni viri officium, hi gratorum hominum beneficium et animu(m) ostenderunt, id quod utrinq(ue) comprobare nec aspernari par est. In quoru(m) denique studium, omnes sanae mentis merito conspirare debent invidentia frustra invidente. Ad eundem merito modum Reveren. Egr. Doctiss. atq(ue) Hum. **[fol. 102v]** Dn. Conf. in eandem perductus sum opinionem et ego, patriae meae peramans, animumque commonefactus multifariam undique exemplis, qualiter qualiter erga Semproniam meam praedilectam sedem declarare; summae animi vestri acquitati confisus; conabor, vel ideo, quod ij, qui patriam quovis studio promovere; cohonestare, in melius cum incremento pub. rei perducere pie conati sunt; inprimis DEO omnium laudandarum rerum et actionum auctori et promotori; decalogoq(ue) et hagiographis conformem obedientiam et pietatis specimen exhibueri(n)t. Alijsque ad idem vitae genus incitamentum prae buerint, ne deterioris conditionis censeantur ij, qui Christianis-/mum **[fol. 103r]** iactitant, cumq(ue) Christianoru(m) ritu profitentur, illis, qui Ethnici suere, quorum gloria in hoc patriae studio cum nostro sane dedecore, ut lucifer inter reliquos syderum ignes, eminet, prae cellit, vel etiam anteit. Videre id est ex Cic. verbis: Omnibus inquit qui patriam conservarint, adjuverint, auxerint certus est in Coelo ac definitus locus, ubi beati aevo sempiterno fruuntur. Hoc quoq(ue) officij ratio exigit, naturave ipsa, nam idem Cic. I. offic. ait: Non nobis solum sumus nati, ortusq(ue) nostri partem patria vindicat, partem parentes, partem amici. Imo hoc ausus est dicere porro: Quod nemo patriae parem referre queat gratiam etiamsi vitam impendat, quod elogium non **[fol. 103v]** inconvenienter concludit cum divinae legis contextu: Si omnia feceritis quae facere debuistis, dicite quod servi inutiles estis, nisi quod illud dictum, de praesenti patriae studio: hoc de futura praedicet gloria. In quo autem studio vobis et patriae meae gratum acque exhibeam officium, magis magisq(ue) vestram benevolentiam et benignas in hoc Theatro S. N. aures, mihi conciliem, quam si dixero de patriae laudibus, dubius sum. Quam Provinciam et spartam antehac a nemine susceptam quia scio plane grave mihi supramodum accidit, labo-

rare, ubi ante actos labores, vel saltem rudera, in hoc studio patriae meae non reperio. Quippe nulla omnino adhuc *[fol. 104r]* dignata est Oratorum Poetarumve (non dixerim mirificis, sed vel levibus praeconijs laudum) memoria Sempronium. Quare Rever. Eg. Ex. Doct. atque hum. Dom. conf. quo sempiterna gloria frui utiq(ue) valeam beatorumq(ue) loco adscribi, cum Patriam augmentib. soventibus illustrantibusq(ue) merear: ubi his patriae civibus et mecenatibus locum firmum et sempiternum stabilitum per omnia scio: Omni semoto repagulo remoraque qualicunq(ue) vestra omnium singulari humanitatis svadela me semibarbare balbutientem vobis propinare spe in dubia dictionis vestrae divinitus tributae, suffultus, non erubescō, Salva namq(ue) et salutaris res est, vel elingue(m) in arenam descendere nutu patriae *[fol. 104v]* saluti consulere. Ego qui propositi caeptique pondus altius indago, dico quod sentio, adeo ventorum fluctuumq(ue) turbulentis motibus me concredidi, ut nisi serena tempestas, id est serena benevolentiae vestrae facies, inclinatioq(ue) fraterna, subsidio mihi venerit, verecundum est, ne in medio caepto, vel erubescam, vel e loco quem ad dicendum elegerim, praeter omnem omniu(m) vestrum opinionem, cum dedecore carbone notatus, discedere cogar; quippe oculiq(ue) mentis, organon visus, si gravitatem vestram conspexerint, tenebricosi immo tenebricosissimi fient; Si auctoritatem et singularem, nec non raram eruditionem deprehenderint illico caligant, si totum deniq(ue) *[fol. 105r]* anniversarij huius diei nobilem concessum, undiq(ue) lustrarint (in quo nil nisi per omnia iudicio limatum discretionē illustratum, eruditione politum omni elegantiarum stylo refertum) plane me caccutientem et semicaccum reddent, nisi inquam salva manserit vestra in me singularis affectio, et serena in omnes patriae benevolos facies, de qua nil indubito. Et si propalato, vestrae eruditionis et auctoritatis, non satis decore dixerō, neminem vestrum crediderim ita rigidum censorem qui studium hoc patriae, ludibrio (quandoquidem factis, non sapiente conatu apertoq(ue) pectore tenuitas mea est impedimento) exposuerit. Estote itaque Doctissimi viri, Conf. chariss. benigni interpretes. Et quia de laudibus Sempro-/niensibus *[fol. 105v]* me faustis adclamationibus, dicturum despondi, cadit non immerito promissum indebitum. Tantumq(ue) abest, ut propositum meum vitiosum videri debeat, ut apprime in laude ponendum sit. Non tamen idipsum ut Isocrates, qui pro una oratione a Nicocle Rege centum talenta accepisse legitur. Verum pro sola vestra in me humanitate singulari. Consistere autem laudu(m) claritatem et praecminentiam imprimis et ante omnia: in

antiquitatis praerogativa Dominij excellentia, sub cuius nimirum imperio quaequae sita sit Urbs, cuive ad obsequia et tuitionem se referat, Divitiarum magnitudine, Saluberrima aeris et caeli temperie, Situ loci, Territorij qualitate; Publicae rei ad-/ministratione [fol. 106r], fertilitate agrorum, abundantia com meatuu(m) mercimoniorum, rerumq(ue) aliaru(m) ad victum et amictum apprime necessariorum moenium et propugnaculorum robore et amplitudine, frequentia populi, amnium et fluviorum praeterlabentium commoditate, Civium dignitate, rerumq(ue) bene gestarum gloria, et quibus non notorium est. Quae omnia si sunt requisita necessaria, sicuti etiam censentur requisita primaria, quid mihi qui vela ventis commisi, erit in hoc pelago agendum, quid ex omnibus eligam quo desiderio et expectationi vestrae satisfaciam me praerit. Ast, si licet magnis componere parva, facia(m) quod licet, et quae in alijs summa et in copia [fol. 106v] fuerint, si hic Sempronij infima vel media demonstravero, bene mecum agetur, siq(ue) ea vobis obtulero, patriaeq(ue) meae, ob immortalitatem et gloriam consignavero, ad vestrasq(ue) devotas aras, cu(m) tabellis rationum mearum dati et accepti, posuero, non inglorius Excellentissimi viri vestra benevolentia denuo dicam, dixi.

Caepti huius, Incluta Foederis S. Corona, pondus et difficultatem, in eo apprime consistere, quod pauci immo nulli reperiantur, qui celebritatem, fundationem vel situm quaque methodo vel descriptione loci Sempronien sis posteritati reliquissent illi q(ui) vigilijs et immortalitate hac in re subvenissent [in propatulo est et pala(m)]. Sic dicere de eo, cuius principium vitae humanae usura non lustravit perdif-/ficile [fol. 107r] est, difficilius longe inhonestiusq(ue) circa hanc materiam fingere non visa non memoriae concredita, praeterque rei veritatem adscribere ea, quae satius est reticere. Quare quum iacta sit alea, candide et simpliciter absq(ue) strepitu, *de Sempronia vetustate, hoc dico [de vetustate Sempronien sis]* duntaxat, Eam non novam sed vetustissimam esse, quod procliviter vel exinde conicere fas est, [vel divinare par esse autumo] quod monimenta undiq(ue) vetustatis reperiantur, non modo in structuris fundamentisq(ue) aedificiorum, verum in agro foris, vineis, pratis, faenetis, quae indubitanter nobilem et claram Semproniam sedem fuisse olim innuunt quia tot et tam claris monitorijs celebratam comperimus. Si characteres incisos lapidibus marmoreos spectaveris, Ecce Hebraicos leges, si moenium cincturas [fol. 107v] vel etiam muros aedium lustraveris itidem videre licet, Si praeter haec cupiveris Romanorum res gestas investigare, En in domo senatoria sicuti et alibi monimenta latina, litteris latinis,

lapidibus incisa eleganter extant. Numismata si quaeras Romanorum, inveniuntur acque non modo e cupro orichalcoque verum etiam argenteae et quae non? ac magis eo quadrat vetustatis hoc elogium, quod sive aratro glebas terrae proscindant agricolae, sive fossas vitium fodere cura veris vinitoribus interdum sepulturas crueri contingit, in quibus et lucernulas testaceas litteris Romanis inscriptas et vitrea vasa ossibus associata cernere est. Quod sane luculenter etiam comprobatur, a Romanis Sempronio (dicto sapiente) nempe traxisse originem Sempronium, ut qui ex *[fol. 108r]* urbe Roma colonias huc deduxit quorum vestigia procul dubio haec et similia sunt. Si porro pedem posueris ulterius ad ipsam structuram, maeniu(m) formam, turrium dispositionem et qualitatem, antiquitas ipsa, se primo faciei obtutu tibi offert, Hoc ideo dico, quod antiquissimam evincam, si namque vetustatem qualem qualem declalare vel investigare voluero, levi labore id fiet, quippe privilegiorum cumulus, in Senatoria domo, id comprobatur manifeste, quorum litterae, eius manuductionis et formae sunt, quod vix et nedum vix quidem legi possint.

Clypeos et scuta ubi lustraveris, litteras fere illegibiles reperies forma vero talii, quae nobis nostris temporibus per omnia inutilia et mirabilia censentur, Acervus itidem sagit-/tarum *[fol. 108v]* antiquissimarum id ipsum demonstrat. *Matthiae porro Primi et invictissimi Regis Hungariae clypeum adhuc elegantem in Senatoria curia*, insignibus versicoloribus et aurcis litteris exornatum ecce reperies, in cuius margine haec litterae eleganter auro pictae leguntur *Alma Dei genetrix Maria interpella pro Rege Matthia*. Hic praepotentissimus Rex Hungariae, eo favore ha(n)c Patriam Semproniensem prosecutus est camq(ue) adeo deamavit confidenter, ut non erubuerit plus minus XX aureos mutuo ab eadem petere, litteris superinde sigillo manuali munitis majoris confirmationis gratia, datis. Quae universa (omissis alijs innumeris nec levibus antiquitatis indicijs et argumentis) *[fol. 109r]* luculenter et egregie docent, non postremo loco locari Patriam hanc inveteratam quae quia gloriam nemini praeripere studet, pariformiter suam nec inferiori, cedit, sua sorte contenta; Et hoc primum esse decus Sempronienae quis putet. Alterum non deterioris conditionis ornamentum est, Dominium Regium cui paret, tanquam Regia et libera Respub. quae Juris sui cursu et appellationis via ad sedem Thavernicalem, inde ad Tabulam Regiam pertinet. Sedem inter reliquas liberas Regni Hungariae, ad Thabernicalem sedem pertinentes civitates, mediam obtinet. Qua(n)tum vero cuiq(ue) Sempronij nato laudis et honoris exinde accedit quod in loco libero lucem primo aspexerit, quod sub Regio

diademate et tutela degat, nemo nisi inglorius ipse, non magni facit *[fol. 109v]* et praedicat. Libertas enim inaeestimabilis res est. Est itaq(ue) inveterata lege consuetudine et privilegijs immunitatibus libera Respub. sub libero Regno et Regia potestate. Liberum esse Regnu(m) hoc unico probabo, quod Uladislaus Anno Domini 1504. qui praepotentissimus erat Rex Hungariae, quum inutilis et ad gubernacula insufficiens propter morbum apoplexiae redditus fuisset, et Regnum Hungariae Romanorum Regi tradendo nepoti Maximiliani Regis filiam unicam resignare voluisset, a proceribus Regni Hungariae atque Magnatibus praepeditus fuit, qui solum modo ei adsociarunt coadiutorem filium comitis Stephani Magni ut scribit Linturius in appendice ad fasciculum temporum in Anno 1504. Paria nostro seculo in promptu sunt exempla quae *[fol. 110v]* recensere mei non est instituti, quia in manifestis non opus est probatione vel exemplorum Iuriumve allegatione ac coniectura. Sub rege itaq(ue) esse sub excellentissimo Imperio, in libero Regno degere, civem libertate clarum vocari. Iuribus micro scilicet imperio potestate gladij gaudere uti fruique, non levidense DEI donum est, verum singularis DEI gratia, quippe bella declinare hostium insultus interrompere eorumq(ue) conatus irritos reddere, tempestatum quorumvis flatus expansis verbis praeterire Regis est, is potest quia vult. Vult autem quia potest, potest autem quia non desunt vires, nec vires recusant subsidia, quia ordo et voluntas altissimi ita ordinavit, (omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Paul. ad Rom. 13.) Ordinationem autem divinam, negligere bonus pater familias qualis revera est optimus princeps *[fol. 110v]* et Rex non solet nec debet. Merito itaque gratulor omnibus Sempronicensibus de praesenti Reipub. libero statu, qui ut sempiternae laudi sit nobis omnib(us) in votis habeo, imprimis ubi cesserit ad Divinae Maiestatis et patriae gloriam slautemq(ue).

Tertium requisitum esse dixi Divitiarum et substantiae magnitudinem, quae quum hic parce nimis et modeste (ut hac phrasi utar) sint, non erubescio parce et modeste ea attingere, quum non entis nullae sint qualitates, et ubi non est, ibi nec fiscus est. Etsi essent adeo, non tamen laudi ducerem diu in divitiarum laudibus inhaerendum esse. Labore siquidem adquiruntur opes, industria fulciuntur opes, concordia crescunt opes, desidia amittuntur opes, Et:

[fol. 111r] Stultitiam patiuntur opes moresq(ue) solutos
Et pascunt nugis, otia vana meris.
Sardanapalaes corrumpunt corpora luxu
His comes est avidae crapula amica gulae
At qui his secedit, seq(ue) his putat esse beatum
Ille Midae est dignus qui gerat auriculas.

Divitias per se, benedictionem altissimi, donum et gratia(m) DEI, ac propterea magno loco reponendas esse constat, siq(ue) pro usu necessario fuerint observatae, nec abusus aut contemptus proximi exinde resultarit, laudo bona haec, mediocriter itaq(ue) omnia sunt expetenda, nec Multi dicit Cic. sunt qui divitias despiciunt, quos parvo contentos, tenuis victus cultusq(ue) delectat. Honores vero quorum cupiditate quidam inflam(m)antur, quam multi ita contemnunt, ut nihil inanius esse, nihil levius existiment. Item cactera, quae quibusdam admirabilia vident(ur) **[fol. 111v]** permulti sunt qui pro nihilo putent in Laelio. Porro idem 1. offic. Expetuntur divitiae tum ad vitae usus necessarios, tum ad perfruendas voluptates. Quae singula de nostris divitijs non sunt intelligenda, quae adeo sunt extenuatae ut eorum usus necessarius omnem voluptatis et abusus rationem et viam excludat. Vix enim propter expensarum necessariorum, pro conservanda patria, cumulum, panis cotidianus excluso penitus cultus et deliciarum ritu, multis superest et suppetit. Quales quales vero fuerint divitiae hic cae, non ex quaestu usurario, mercatura, dolo consuto fraudeve adquiruntur, Omnia siquidem uber terrae proventus, qui territorij Somproniensis(!) et proprius ornatus, subministrat; et tales divitiarum acquirendi modos ex sola benedictione omnis boni authoris DEI **[fol. 112r]** resultare et provenire, nemo est qui nesciat, aut non credat, nisi Idiota vel Ethnicus nos tamen pro hac paterna DEI gratia, qui tantum subministrat, quantum opus est, gratias tantas quantas possumus maximas agimus, habemus et referemus, in sempiterna secula.

Quantum requisitum, aeris temperies, ac Caeli saubritas, nempe (quod non postremum vitae humanae est sublevamen et fundamen) in quantum ab omnibus desiderio summo expetenda, in tantum hic ab auctore eius subministratur. Raro enim aut numquam: nis (*pro* vis) flagellum DEI manifestum, utputa pestis saevens fuerit: Caelum noxijs infestum ventis deprehenditur, adeo omnia sunt temperata et hominum commoditatibus adcommodata. Circa haec latius disserere cur debeam non reperio, procedo hinc Quinto ad situ(m) **[fol. 112v]** loci et qualitatem

Territorij et politeiam sive administrationem Reipub. quae si deberem pro merito illustrare campum laudum amoenitatis cuius aperirem, inprimis si eae adessent divitiae, quae pro excolendis deliciarum illecebris sufficerent. Ast vela satius est contrahere quam ventis non suffultus medijs: cum periculo ea committere. Ac priusquam de singulis et individuis quoad usus fuerit nonnihil dicere ordiar, pro evidentia rei, generaliter adfera(m) gentis alliciendae gratia; quae in hoc solo reperiantur humano generi ad usum praenecessaria, et numquid per umbra(m): si non vestigijs insistere valet Semproniu(m), vel si non aeque adcommodari queat: cum campaniae laudibus, comparatio aliqua institui dumtaxat queat, In qua ut Plini(us) refert, non Ceres, non Bacchus, verum et **[fol. 113r]** Dea artium liberalium, sapientiae et discretionis (quae mater est omnium virtutum) Pallas, pro laurea et praesinentia concertant invicem, quae Campaniae ubertas, tanquam ex copiae cornu et benignissima matre omnia largitur et profuse donat, seque horreum ac promptuarium, quo perpetuo cursu largiter dona distribuit, esse praee omnibus gloriatur nimis. Haec est quae gaudet pariformiter aeris saluberrima temperie, haec luxuriantes florum pulchritudine gemmeaque pratorum viriditate demonstrat campos; Haec est in qua aprici colles, opaca nemora, innoxij saltus, inabundantia munifica sylvarum genera reperiuntur, in qua omnis generis tanta frugum et vitium fertilitas, tanta amnium fontium hinc inde perstreptentium iucunditas, tanta insuper copia omnis generis **[fol. 113v]** ut ipsa benigna mater terra et natura ipsa, experiri voluerit, quid in Regio aliquo solo exornando, dotando praestare queat, etc. Hoc in loco doctissimi viri Plin. non describit politiam, non illustrat laudes nobilium, non praedicat aedificiorum structuras, non enumerat stemmata, seriem et imagines maiorum, non quaestus rationem tradit, non aurum, non argentum, no(n) coccum, non hyacinthum, non byssum, non purpuram expresse iactat, sed ea, quae ipsa terra, ad victum et amictum necessaria, producere mortalibus consuevit, quaeve hominum desiderio in ipso campo et Campaniae agro quadanten(us) satisfaciant. Sic et ego praesenti instituto non orno patriam externis bonis, verum internis, agrorumq(ue) apprime **[fol. 114r]** necessarijs requisitis, Sempronensium ornamentis, quibus praefatus etiam author campaniam describit. Si itaq(ue) quaeratur praeterea numquid cultus Divinus, et Syncere ac orthodoxae religionis vigeat, hic nullum se offert dubium, quippe habitat in nobis gratia Dei sermo et purum verbum Christi copiose, ea dispositio est ministerij ut vix defectus alicuius non dixerim ataxiae locus vel caussa reperiatur. Non secus etiam

viget et floret cultus et doctrina liberalium disciplinarum et iuventutis assidua informatio et institutio, quae omnia, eo tendunt quo magis magisque Dei in genus humanum bonitas inexhausta celebretur et seminario reipub. pro capessenda administratione educatur. Id ipsum vero tam ad gloriam altissimi quam salutem patriae **[fol. 114v]** (ut verbo dicam) tendit. Cotidie albescente statim die et aurora pro acceptis beneficijs et tutamine sempiterno custodi coetus Ecclesiasticus magna frequentia fundit pientissime preces debitas, et sic manus tandem ad suum quisque laborum cursum admovet. Baptismus et sacra Synaxis cuivis petenti et poenitenti non denegatur, Sermo divinus diebus festis et sabbatho cum licitis legitimisque ceraemonijs, adhibita dulci vocis concentu et svavi flexanimaq(ue) vocis harmonia, tam vocalj quam instrumentali; praedicatur, Catachesis hora pomeridiana? pro iuvenili calore et discere volentibus proponitur, examinatur, Sicuti etiam nexus matrimonij et coniugaljs copulatio confirmatur. Aegrotorum desiderio ubi extremum laborant, ministerio verbi et Elementi **[fol. 115r]** satisfit adusque, ut nemo culpam in alium, vel morae vel negligentiae quam semetipsum sine iure cudere possit, orname(n)to hoc divinitus concesso, num eleganti(us), iucundius, conducibiliusve saluti aeternae adferre queat, ambigo, quorum omnium auctori laus in sempiterna saecula. Politicam, pro Sexto requisito si illustrare intendo, pro frontispicio Senatum huius liberae Reipub. dico esse lectum, non quali quali modo, sed privilegioru(m) ab antiquissimis Regibus Hungariae concessorum vi et munimine, qui ea singulari et speciali Regum favore ob fidelitatem in Reges et Patriam exhibitam et praestitam, consequutus est (senatus vero nomine omnes incolas et inhabitatores intelligo *[quoqunq(ue) tempore]*) quae lectio et electio qualiter, quando et ubi fiat, alibi pro patria in futuro(m) **[fol. 115v]** commodum posteritati consignavi, ne putet vel in eo quis nullam observari methodum. Senatus autem is ita saluti patriae invigilat, ita vigore iuramenti depositi, incrementum rerum tam publicarum, quam singularum exinde quaerit, ut nil desiderij queat quod officij ratio superinde efflagitaret, paena et praemio, quasi duabus anchoris semper gubernat, benemerentibus benevolentia, pessime de patria meritis pessime etiam in subsidium venit. Is Orphanorum, Orphanotropij, pupillorum et viduarum, Scholarum et Ecclesiarum curam per se et suos Inspectores, provisores habet, a quibus administrationis et dispensationis rationes severe exigit, dolo fraudeve consutas rejicit, auctori, cum ignominia quoq(ue) adiecta, mulcta, vel etiam corporali paena, Regis **[fol. 116r]** adnutum promptus, a

fidelitatis vinculo indissolubilis, Omnia nisi viribus maiora fuerint, mandata Regia, adgreditur, debitaq(ue) observantia ijsdem se adcommodat, ac in re plane confessa ne pluribus moremur, quae cuncta ad auxesin publicae salutis spectare ac quadrare cernuntur, tractat, promovet in melius, adusq(ue) ut nil desiderari patiatur. Sunt deniq(ue) in hac Politeia multifariam antiquitus introductae consuetudines, et Jura non scripta, leges et statuta, de quibus suo loco. Sunt denique societates et confraternitates om(n)es eo spectantes, quo charitas proximi non extinguatur, sed potius incrementum sumat, Et his non per omnia absimilis est, Conf. studiosorum Nobilium Semproniensiu(m), quae quantum utilitatis et honoris Divini, in recessu habeat, omnibusq(ue) Semproniensibus promotionem prout quaerat, *[fol. 116v]* nisi caudex, omnes praeterea intelligunt, ac dicam quod sentio, cervicosus nimis, singularisq(ue) in contrarium discretionis crit, id est sine mente et intellectu homo qui inficiabitur, esse Politeiae nostrae Semproniensis fulcrum hoc non postremum; Quippe quae Doctorum et Magistrorum corona aliorumq(ue) Doctissimorum viroru(m) laurea ornatur tempora tamen quia tempore sunt temperanda. Ideo morem patienter aliquantulum ferre convenit, donec radices altius penitusq(ue) haec studiorum fraternitas Nobiliumq(ue) societas sumserit, ac si huius encomij vel laudum harum, fundamen a nobis quis exigat, illum deducendum esse autumo ad articulos studiosorum Nobilium Semproniensium, qui demonstrabunt luculenter, desiderium faederis S. N. S. fructum, effectusq(ue) exinde publicae rei Sem-/proniensis *[fol. 117r]*. Quis porro cursus juris, et appellationum series, quia longum esset in eam descendere ex praesenti materia, tractationem, Ideo et haec inibi, ubi reliqua consignavi invenire licet. Ab hac Semproniensi politica administratione, nec non Ecclesiastica, dependet et reliqua pagor(um) huc spectantium administratio qui a nutu Dominorum suorum terrestrium Senatu se ordine electo dependent, Jura, jugaq(ue) boum et iugera terrarum exinde quaerunt, ac ijsdem gaudent, nec hic, quod honori non cederet Reipub. quidquam audent aggredi. Qui si rebellare, obedientiamq(ue) excutere moliantur, non desunt exempla et praeiudicia, quibus huius delicti authores et malefactores ad obedientiam redacti sunt, et quidem talia quae callum nondum obduxerunt. His privilegijs, immunitatibus, Juribus, *[fol. 117v]* bonis temporalibus, Territorijs, tam in civitate hac, quam pagatim exinde, esse condecoratam Rempublicam hanc, quis non magni beneficij loco posuerit? quis originem suam exinde trahere recusaret? in qua non modo aratores et vinitores,

oratores ac Victores Jurisq(ue) promotores degunt, Verum medelarumq(ue) praescriptores, vulnera ac morbos qui cura(n)t vivunt, (qui per omnia bene habent, quu(m) bene nullus habet, Quam male vero habeant medici quum male nullus habeat ipsi iudicent) quae quia dico, veritas dicitur nec cavillandi prurigo me titillat. Et quod magis est, in qua ipsi antesignani verbi Divini pastores et syncerae religionis confessores, ut superius dixi, ac animarum custodes praedicant. Haec dico hoc in loco maxima esse, quae nemo nisi cui magna, parva; minimave maxima sunt, vel cui dies clara, noctis est caligo [fol. 118r] opacitas vel obscuritas, inficiabitur. Amplectamur itaq(ue) atq(ue) Jure excipiamus talem et tam ampliter dotatam obvijs ulnis ut aiunt, patriam. Septimum requisitum erit ubertas, fertilitas et soli qualitas, nos agrorum prius commodum si perspexerimus, manifestum erit cum no(n) medium, inter sterilem et feracem, veru(m) praestantissimum esse, qui suos adusq(ue) profert suo fructus cultori et patri familias ut aristae in media messe strepitu(m) edant maximum. Non hic electio erit terrarum, quam quippe optime colueris ne sentibus atq(ue) tribulis obducatur, uberem ea profert, immo centuplum fructum, ut constat. Et quamquam horum agrorum copia pro necessitatibus incolarum Sempronensium, non annuatim sufficit, Est tamen is proventus non defuturus, sed maxime iisdem proficiuus. Ac hoc pro certo crediderim, quod si nundinarum copia [fol. 118v] tam annuarum, quam hebdomadariarum canon esset, et longius iter Sempronensibus allatum frumentum emetiendum esset, quod parcius aliquantum viverent, quae parsimonia aliorum subsidium haud aeque efflagitaret et proprius agrorum proventus illos commode satis sustentaret pane. Id quod de avenacco pabulo, hordeo siligine et similibus est identidem, intelligendum. Faeneta sive prata si spectas, ea amaenitas se exhibet, ea florum versicoloribus depictorum qualitas et quantitas, ut si studio et opera singulari par pictoris elegantiam velles depingere, non elegantius omnis generis varios flores imitari posses. Faeni hinc ea abundantia, ut si et hic suapte sponte paterf(amilijs) diligentes et assiduos oculos intenderet, quod frumentorum defectus postularet, id abunda(n)tia [fol. 119r] Foeni subministraret et resarciret, hinc equorum, boum ea quantitas, pro cultura agrorum, hinc vaccarum, pecudum, suum simi-
liumve ea abundantia quae desideratur ferme, quae animantia, licet victui et amictui pro Sempronensibus non sint, per omnia sufficientia, attame(n) in subsidium permultis commoditatibus veniunt. Vinearum porro elegantia(m) vinique exinde procreati praestantia(m) ubertatem,

bonitatem, salubritatem, excellentiam et claritatem fama si lustraveris exsuperat procul dubio non modo harum partium quaequaeq(ue), verum exotica et adventitia, immo et Italica ipsa saepissimenumero vina, id quod compertum scio, et experientia id pro qualitate anni demonstrare licet. Ex hoc proventu census qualis qualis Semproniensiu(m), Ex hac vindemia honos et quiquid administratio rei familiaris exigit, hinc [fol. 119v] Regiae taxae pro subsidio Regni, hinc gravaminum necessariorum itidem sublevatio, hinc militum intentio horrida bellorum tempestate, et praeter haec quae non breviter dixerim quod in eo pretio propter excellentiam apud exterarum nationes sit vinum Sempronicense ut iure optimum dixeris matrem benignissimam terram, et hic experiri voluisse quid in promontorijs et vineis dotandis illustrandis atq(ue) exornandis posset praestare, hinc omne studium omnem operam et industriam inhabitatores in vinearum culturam collocant. huc diu noctuq(ue) vires intendunt, hic labor somnum illis nocturnum excutit, secundum illud: Noli diligere somnum ne te egestas opprimat: Item aperi oculos et saturaberis panibus, quo fit ut is cultus ea morum observatio; prout alijs in locis, ubi mercatura vel non aequae durus labor viget; quadam singulari elegantia non flo-/reat, [fol. 120r] verum candide et simpliciter absq(ue) strepitu incedant et ornentur, nilomin(us) fit ut sub sordido etiam palliolo vel veste aliquantulum et hic reperiatur discretio et sapientia, (non hic intelliguntur viri studiosi qui terras peregrinas lustrarunt et Senatorius ordo, aliq(ue) officiales Regis, Nobiles, nec non alicuius existimationis et praecminentiae viri). Hoc tamen sciendum, quod ingenia excellentissima semper solum hoc produxerit. Sylvarum porro munifica genera et amplitudinem, item nemora et saltus: in qua pasci et aestivare pecora, ubi rivuli quaque versum ad usum derivari commode possunt, ubi etiam fontium et amnium hinc inde perstrepentium sonitus exauditur iucundissimus: Si lustraveris, comperies eam amacnitatem, eam utilitatem, ut no(n) huic alium, sed hunc omnibus esse anteponendum locum, Usus siquidem lignorum pro foco et cotidiano usu is est tantus [fol. 120v] quantus maior vix desiderari possit, hoc ausim adfirmare si circuitum hunc agrorum; sylvarum, pratorum, vinearum, in superiori parte Germaniae Princeps quidam industrius qualis erat Dux Wirtenbergicus Joan. Fridericus vel Ferdin(endus) Magnus Dux Hetruriae possideret, certo certius non octo, sed octodecem pagroru(m)(!) incolas et inhabitatores commodius, maioriq(ue) cum fructu et subditorum incremento, aleret, sustentaret et conservaret, quia hic abundantia desidiem procreat, et fertile solum negligentes aratores et

agricolas nutrit, Ruinas porro ex incendijs frequenter ortas, maxime et ut plurimum sylvarum propriarum usus et abundantia, in integrum restituit, adusq(ue) ut bonae vicinitatis causa interdum Baronibus et Nobilibus acolis(!), pro usib(us) proprijs vel publicis, utputa Ecclesijs, benigne ad instantiam ex proprij territorij et possessionum sylvis subvenerit Senat(us). **[fol. 121r]** Quacrat quis, ecquid praeter domestica anjmantia, sylvestria, sive sylvatica, volatilia, Terrestria, aquatilia, quodq(ue) inter reliqua, soli huius dona reperiantur, haec praecipua si pro evidentia proposuero, officio meo satisfecero, illa itaq(ue) tam e domesticis quam feris animantibus, Terrestribus, Aquatilibus, volatilibus nec non ijs quae amphibia nuncupantur, haec praecipua sunt, quae solum Sempronienae alit et Jure dominij possidet; utputa bos, vacca, Taurus, vitulus, Equus, equa, Caballus, ovis, aries, agnis, vervex, capra, hircus, Haedus, sus <capra>, interdum et cervus, cerva, lupus, lepus, meles, sciurus, Lutra, erinaceus, vulpes, etc. Ex avibus reperiuntur, anas fera et cicur, anser ardea, attagen sive attagena, Capus, Calumbus, coturnix, curruca, gallina, gallus garrulus, Grus, luscini, nisus, accipiter, pavo, perdix, Turdus etc. Ex piscibus etiam capiuntur, Lucius, Fundulus, **[fol. 121v]** Carpio vel cyprinus, cancer, alburni, mulus, Rana rubellus, sylurus, etc.; quae pro solj qualitate obiter produxisse satis est, et quidem communia solum, quae locus hic alit, ac vitae humanae necessitatibus hubertim, omissis innumeris subministrat. Numquid haec vero non sint sufficientia pro sustentatione caelitus concessa bona? Profecto, nisi delicias Italicas vel Hispanicas quis elegerit vel his duntaxat regie et egregie prout status ratio efflagitat vivere potest. Stagna piscibus satis abundanter et copiose dotata reperies; molae sive molendina tam intra muros quam foris quibus frumenta sive legumina teruntur non desunt. Fontes, saluberrimis aquis frigidissimis referti et singulis ferme aedibus extant. Lacus item navigationibus aptus omnisq(ue) generis piscibus refertus, qui radices vinearum et pagos ad civitatem Semp. pertinentes alluit, quantum utilitatis et subsidij adfert **[fol. 122r]** vel aspectus ipse luculenter ostendit quid rivuli et amnium fluxus molendinis et alijs necessitatibus incrementi adferant et prosint, usus et experientia cotidiana declarat. Thermae Wolffgangianae, quas potius sulphureas dixerim, quam nitrosas, eae tam exiccandi quam abstergendi magnam vim habent, multisq(ue) sanitatem amissam brevi temporis spatio recuperat, atque eos qui nec pedum, neque(?) manuum officio rite fungi possunt pariter in integrum restituunt. Casparus Schwenckfelt Physicus Hirsbergensis in catalogo fossilium Silesiae, Thermas Laude-

censes describit, earumq(ue) utilitates et effectus, et dicit eas principaliter esse sulphure, alumine, imbutas et sale, ac quia frigidae sunt a natura, ideo ad ignem eas calefacere necesse est, quae cu(m) his terminis per omnia fere conveniunt. Quare quales inibi reperiunt effectus, et hic eodem esse dubium non est. Effect(us) [fol. 122v] vero tales esse dicit; Calefaciunt, sicca(n)t, extenuant, abstergunt, Nervos robora(n)t frigidos, et articulos resolutos: ob id ijs qui ad apoplexiam, hemiplexiam, Paralyisin proclives et dispositi sunt, prophylacticu(m) egregium. Opitulantur contracturae sphasmo convulsioni, podagrae, chiragrae, alijque a frigida causa suboritis morbis. Aurium sonitum et susurrum resolvunt, discutunt, oculorum dolores mulcent et visum acuunt, Pectus excalefaciunt et Thoracem, catharros exiccant. Medentur ventris torminibus et colico dolori, praecipue faeminas ex uteri frigiditate steriles solantur, Vasa enim geniturae inservientia frigore languentia calore reficiunt, Jecinori, Lieni et reliquorum viscerum oppilationes adaperiunt. Hydropi incipientj et bilis suffusioni commodae; renes et vesicam excalefaciunt appetitum prostratum erigunt. Lumbricos et tineas ventris evocant et ad cicatricem perducent. In [fol. 123r] summa ad omnes frigidiores, tam internos quam exteriores affectus apprime conveniunt: Quantum utilitatis et hoc altissimi dono generi humano accedat procliviter quisque sensatus conijcere poterit. Hortos porro pomariaq(ue) multifariam arboribus fructiferis repleta et plantata, prout et vineas optimis quibusvis refertas videre est, in quibus haec reperiuntur arbores: malus, pyrus, cerasus, prunus persicus, morus, amygdalus, corylus, castanea, Cydoneus vel cotoneus, mespilus, Buxus etc. In sylvis quoq(ue) sparsim reperiuntur varia genera; Est namq(ue) Pyraester, prunus sylvestris, Ilex Robur, Quercus, Fagus, Tilia, alnus, Sambucus(us), Platanus, Betula, Salix, Abies etc. Principes hic recensere volui arbores, quo soli qualitas inde magis luceat; et patriae splendor prae nonnullis non immerito (nec enim cuiquam fieri iniuriam puto, qui patriam eiusq(ue) auxesin et decus quaesivero, [fol. 123v] seduloq(ue) pro viribus tuor) emineat. Haec dixerim, quod rerum principalium duntaxat capita maiora hic proferre voluerim. Si deniq(ue) quac-situm fuerit de artificibus qui in bene constituta Pub(lica) re sunt pernecessarij, ne quis existimet aratores, fossores duntaxat vel nucis emptores, tribolaresve et eius farinae socios statum politicum hic ornare. Is sciat secus esse, quippe si praecipua officia fabrilia posuero, illico deprehendet plura esse in recessu. Reperiuntur namque: pictor, pistor, doliarius, sive victor, vitriarius, latomus sive lapicida, Ephippiopaeus, calcarius, latera-

rius, Restio, Polio, Tornarius, Figulus, Arcularius, Aurifex, faber plaustrarius, faber lignarius, faber murarius, vel caementarius, faber stamnarius, faber ferrarius, faber ahenarius etc. alchimistae, publici decocutores, et patrimoniorum hirudines non re-/periuntur, *[fol. 124r]* quia non habent caussam sine qua non. Ex his et similibus pariformiter fas est conijcere statum hunc non esse deterioris conditionis cum multis Imperij principibus locis, non quod haec omnia omnino habeat. Nec enim terrae fere omnes omnia possunt, hic segetes, illic veniunt felicius uvae, arborei factus alibi, et opifex summ(us) ita voluit inter mortales excitare dilectionis vinculum, quod namq(ue) solum non profert hic alibi in copia reperitur, quod illis deest, nobis benignissima mater terra munifico luxu concessit. Sic aromatum copiam Lybia profert, Syriae Judaea Balsamum, palmam Babylonia, Cedrum Liban(us), Aspalathum(!) Rhodus, Oleastrum Olympio, Dictamnus et cupressum Creta, aurum, gemmas, regiones ad meridiem, et oriente(m) solem continent, Utcunq(ue) vero haec in praedictis locis reperiuntur, attamen no(n)nullis ea destitui, est palam. Sic orienti Minium cum argento vivo, Aeolis aes et *[fol. 124v]* plumbum, Africae apros, ursos capreas cervos, denegatos esse certum est, Quae omnia quia eo tendunt, ut statum pub(licum) ornent et promoveant, ea propter subiungere et haec ornatus caussa debui. Quae praeter haec ex singulari senatus discretionem reperiuntur, ea non abs re esset subiungere. Ast quia longum esset singula huc referre, consultius esse autumo discretioni et iudicio politicor(um) viror(um) relinquere qui procliviter diiudicare potuerunt, cuiusvis status hominem hic tam commode quam honeste vitam transigere posse.

De populi frequentia disserere deberem quum et hoc non postremum ludum sit requisitum. Ast quum nec amniu(m) nec fluminum adeo concursus vel magnitudo sit, ideo nec par alijs divitijs, populoque infrequentior, imprimis quia mercimoniorum non is negociando et mercando est locus. Nec enim Emporium hic Sempronium dixi esse, verum locum ad cultura(m) *[fol. 125r]* tam agrorum quam vinearum apprime aptum. Sunt tamen ea mercimonia et quaestus talis, quae ad talem hominum co(n)cursum et statum civilem sufficiunt, modo quilibet sua sorte contentus pro status et conditionis gradu se aequitati conformem redderet. Verum dolendum, et pestis rerum pub(licarum) maxima est, Convivioru(m) et vestium luxuries, quae aegrae civitatis indicia sunt. Quippe rusticus, quae cive(m) decent, civiliaq(ue) sunt, sibi adscribit, civis sua sparta et statione non contentus, nobilium ritum et victum observat stu-

diosissime. Nobilis modo in recessu habeat, non erubescit ex aula Regum pro capto quaevis suo Sempronium adferre. Im(m)o nullo excepto quincunq(ue) condimentum salis Vienna Sempronium attulerit, ut plurimum mores et vestitum aromatibus exoticis condire solet, non absq(ue) purgatorio marsupij, quos forsitan praeterit diverbium illud quod in proverbium descendit; Duo [fol. 125v] cum idem faciunt non est idem, Item et illud; vive tua sorte contentus et sparta(m) quam nactus es, eam omni studio et labore orna. Moenium et propugnaculorum robur et stabilimen qui considerat ac bene lustrat, id reperiet, quo forte hoc in loco aliud non exoptaret, tanta circularis murorum forma Pomaeria ea, Tormentorum praesidium tale, fossa et vallo adusque circumdatum munimentu(m), ut ad tuendu(m) et defendendum contra impetus hostiles et incursiones nihil desiderari queat, modo periti belli duces necessarijs rebus et com(m)eatu adsint, quippe quodcunq(ue) fuerit fortalitium et stabilimentum, Et quacunque provisione et requisitis fuerit dispositum ac quocunq(ue) deniq(ue) milite, si dux fuerit caecus et inutilis totum exercitum perdit et locum infirmum, invalidumq(ue) reddit. Nam formidabilior est exercitus cervoru(m) duce leone, quam leonum duce cervo. Ac quia plerumq(ue) finitimus erat locus, prout [fol. 126r] et nunc est ideo cum munimentis vallo fossa pinnisq(ue) murorum adeo divi Reges quonda(m) circumdederunt ut tanquam clypeus ad instar incudis contra hostium insulturas et impetus hoc sit loco, vel tanquam cotis in qua omnium provinciarum proximarum contra Christiani nominis aeviternum hostem gladius et arma exacuerentur, quod sane magna laude ponendu(m) esse censeo. De rebus gestis et memoratu dignis majorum actis, par esset etiam nonnulla in medium proferre (id quod rectius principib(us) viris adscribitur) verum quia ut saepius ja(m) dixi nil litteris concreditum est, admodum inurbanum esset incerta proferre, et licet posteritati quaedam connotata fuerint, attamen mirum videri non debet, si ex tot calamitatibus incinerationibus et toties renascente urbe nil memoria dignum praeterqua(m) rudera antiquitatis, supersit. Quod vero in recenti haeret nota, quae deniq(ue) memoriae et Bockaiano tumultu adhuc firmiter sunt concredita, ea declarare, vel ijs quibus consta(n)t [fol. 126v] abunde, cum ingenti dolore et lachrimaru(m) fonte repetere, incivile esset, hoc tamen recordationis gratia ausim adfirmare quod a fidelitatis norma (n)unquam Semp(ronium) defecerit, id quod lapis lydius et examen in ipso paroxismo tumultus Anno 1605. luculenter ostendit. Quo tempore rebelles non modo agrum Semproniensem continuis excursionibus incursaverunt,

molestarunt, adeo ut coli non posset; Verum diuturna quoq(ue) obsidione sanguinis effusione multorum civiumq(ue) captivatione incolas duriter premebant. Et nisi candor et integritas fidelitatis nexu se mutuo excepissent damnu(m) non exile in incolas redundasset. Ipsi siquidem cives non allegarunt pro tempore rei militaris incitam minus aphorismu(m): ars bellandi si non praecluditur, cum necessaria fuerit non habebitur; sed quia patriae charitas, quae maxima, et vitam ipsam patriae defensionem et saluti denegare haud solet, ad vitae et necis periculum vel ad nutu(m) [fol. 127r] superiorum parati fuerunt, tam futurae gloriae gratia, quam ad fidelitatis debitu(m) exsolvendum. Nec praetermiserunt in honorem Maiestatis banderia duo erigere, una(m) albam, flavam alteram. Tertium quoque signum peditum Sempronensium erat. In ipsa obsidione, eruptionibus quantum inimicis incusserint terrorem, quae clade illo in ipso S. Michaelis templo affecerint vestigia declararunt. Id quod vel ipsi inimici, audaciae militari cum gloria adscripserunt; heu gloriam ex inimicis quaesitam! Toties quoties Caesareus miles, noctu diu hostium conatibus obviare, eosq(ue) praepedire voluerit, Sempronenses cum exultatione et iubilo tympano, tubarum clangore, banderij parati fuerunt, Et utcunq(ue) variante fortuna, ipsi Sempronenses sine singulari strage, quin potius ut plurimum satis decore redierunt, nec tamen lassati sunt propter tot bellorum impetus et fluctus, Immo si syncerus et mutuus militum animus clarius eminuisset et sine suspitione magis [fol. 127v] illuxisset, aequae ea quae miles vinculo iuramenti et stipendio conductus praestare debuit, ultro fecisset pro patria, Quae omnia ecquid secus sint, vox popularis undique vel ipsi milites testimonium perhibeant, Deniq(ue) Testimoniales litterae Invictissimi et Srenissimi Regis Matthiae 2. Patria itaq(ue) licet exigua sit, tamen ea quae ob res bene et fideliter gestas ab omnibus et Regib(us) ipsis sempiternam gloriam et paternam gratiam deportavit, quam divina aspirante gratia ob et conservare in aeviternum sedulo studebit. Haec sint Reverendi Egregij Excellentissimi atq(ue) humanissimi Domini Confoederati quae patriae amor atq(ue) confoederatorum in me benevolentia extorserunt, quibus studium et opera mea displicere vel ea propter non debent, quod laboris tot(um) fluxerit e penetralibus pectoris, solum ut Patriae honos, eiusq(ue) incrementum interim, donec jucundiora utiliora atq(ue) vestris aurib(us) scientiar(um) abundantia refertis majora adornent(ur), [fol. 128r] atq(ue) perficiantur, quaeratur. Protulisse autem me non eas laudes quae de Templo Salomonis, non eas quae rebus gestis Romanorum, non eas de

Alexandro magno in medium afferri possent; constat, sed Patriae laudes exiguas, easq(ue) levi stylo et facili sermone, in quo cultus nullus elegantiarum, deliciae nullae, sed merus ut dixi patriae effectus. Quippe de origine cultu Divino, antiquitate, divitijs, aeris temperie, situ loci et qualitate, benignissimq(ue) terra matre omnium rerum, fertilitate, amplitudine, populi frequentia, Rebus gestis etc. qualitercunq(ue) duntaxat per transenna(m) obiter et summatim iam dicta collegi. De quibus etsi latius elegantiusq(ue) voluissem disserere, tamen modus in rebus repagulum merito apposuisset, ineptumq(ue) valde ac procul a mentis oculo existimarem esse longiorem, ubi capita rerum attingere par est. Quae omnia ad instar argumenti perpetuae animi benevolentiae observantiae *[fol. 128v]* atq(ue) patriae charitatis, Spero ac pro certo habeo Reverendas atq(ue) Egregias Dominationes vestras aequi et boni, ex temperamento stricti Juris consulturas. Quibus omne id quod possum, possideo, prompte proponere prout peculiaris perpetuaq(ue) pietatis perennitas postulat petitq(ue), porrigo propino promereriq(ue) praeterea pergo. Ac quia me indignum singularis vestrae humanitatis patientia praesidem exaudivistis deamastis, gratias tantas quantas possum maximas ago, habeo et referam; vestri deniq(ue) non minori studio et observantia amantissimum incessanter et indesinenter porro quoq(ue) redamate; Id quod instanter instantius et instantissime, eo quo par est et decet modo, peto. DEVS et pater noster qui dilexit nos et dedit consolationem aeternam et spem bonam in gratia exhortetur corda nostra et confirmet in opere et sermone bono, quo omnes conatus piasq(ue) actiones eo dirigamus in eumq(ue) fine(m) *[fol. 129r]* disponamus, ne ea quae ad gloriam altissimi et salutem patriae emolumentumq(ue) eius cedere queant a nobis praepediantur. Ipse vicissim tanquam verax et fundamen omnium nostrarum actionum, cornu populi sui civitatisque huius exaltabit, salute item tam temporali quam aeterna circumdabit, qui inquit; si credideris me qui te liberavi et eduxi e terra Aegypti vere Dominum Deum tuum esse, aperi quantum velis os tuum, et iusta, copiosissime medulla tritici et melle in rupe munitissima ad saturitatem usq(ue) compotem reddam te. Quare Dominus dominantium, qui tam benign(us) est parens, in futurum quoq(ue) patriam nostram adaugere, tueri, magis magisque fovere dignetur, Id quod mecum omni remoto dubio tota haec inclyta corona animitus et medullitus praecatur. DIXI.

[fol. 97v] Tekintetes és Nagyságos Batthyány Ferenc úrnak, Szalónak és Németújvár urának stb. Vas és Sopron vármegyék ispánjának *[a legszentebb Császári és Királyi Felség tanácsosának, a Magyar Királyság Dunán inneni részei főkapitányának]* a legszentebb Császári és Királyi Felség tanácsosának, az ő legkegyelmesebb urának és pártfogójának.

Származásod és méltóságod folytán is Tekintetes és Nagyságos Ispán úr, minden megbecsülésre és tiszteletre méltó pártfogóm. A soproni Lackner Kristóf, mindkét jog doktora, a minden halandóba beoltott hazaszeretetből (amely a legnagyobb dolog) könnyed stílusban, az ékesszólás mestereinek szóvirágait és cifra beszédét mellőzve, megírta hazájának, azaz Sopronnak dícséretét. Midőn patrónust és erős pártfogót keresett, egyetlen nagyobb, jelesebb és mindenkinél előbbre való oltalmazó sem akadt, aki kívánságának és ízlésének egyaránt úgy megfelelt volna, mint igen tiszteletre méltó, nagyságos uraságod. Ezért, legméltóságosabb Ispán uram, ezt az aprócska, és csekély irodalmi ajándékot oltalmazadba adja, helyezi és ajánlja, hogy ezzel minden irigykedő nyilai és mardosásai ellenére, mintegy védszárnyaid árnyékában, emelt fővel (ezen felhatalmazó levéllel, tudniillik Nagyságos különleges kegyelmével és jóakarásával felékesítve) tekinthessen körbe, és nehogy azok, akik — hiába irigykednek az irigyek! — hiúz szemekkel valamiképpen ártani igyekeznek, vagy befeketítéssel meg akarják gyalázni, kárt tegyenek benne és rossz hírért költség. Azt mondhatnák néhányan: amit nyilvánosságra hoztak, arról nyilvánosan szokás véleményt mondani — de mivel ez időközben az egyenes útról, ti. a helyes, igaz és jó ösvényről tévútra tér, ezért a Tekintetes és Nagyságos úr pártfogásáért esedezik. Ki ez a soporni szerző, kérded, Nagyságos pártfogóm? Minek is részletezzem, hiszen az alulírott szerző által előrebocsájtott ajánló sorokból könnyen kitetszik, ezért nem kívánok jobban semmilyen más pásztori botot, mint nyilvánvaló műveltségemet. Nem feledkezem meg az általad véghezvitt tettekről sem, nem kerüli el figyelmemet, hogy eddig Sopron vármegye legfőbb oltalmazója voltak, és a tudósok, valamint Ócsászári és Királyi Felsege hívei iránt atyai vonzalommal viseltetsz. Mindenekelőtt ezek az okok készítettek arra, hogy legkegyelmesebb Méltóságodnak címezzem ezt a kis beszédet, amely nem kell hogy nevetség és megvetés tárgya legyen, pusztán azért, mert rövidke munka, amelynek ékesítésére a házi teendők és a közügyek, s még ki tudja miféle záruk és akadályok miatt nem sok

nap jutott. Annál is inkább, mivel munkám csekélysége sok tekintetben megfelelő arányban áll Nagyságod jóindulatával, akárcsak Dionysius esetében, aki a kertésznőtől még a rózsát is szívesen fogadta. Ég veled, Nagyságos férfiú, kegyesen és jószándékkal, a szigorú ítéletben mértékletességet tanúsítva fogadd ezt az adományt, mert ez az én ajándékom. Isten, akitől minden jó származik, őrizze és védje meg szerencsésen Tekintetes és Nagyságos Uraságodat minden hozzátartozója számára a nesztori korig, a Hazának hosszú és édes napjaira, és számomra is sokáig, a szőlőtő és fügefá árnyékában.

A Tekintetes és Nagyságos Úr legodaadóbb szolgálja,
Lackner Kristóf, I. U. D.

[fol. 98r]

BESZÉD

melyet Sopron szabad királyi város dícséretéről írt Lackner Kristóf soproni városbíró, és 1612. június 11-dikén, az évforduló napján adott elő Sopronban, a Soproni Nemes Tudós Társaság tagjai előtt.

Nem tudom, miféle bájjal ígéz mindenkit a szülőföld — tiszteletreméltó, kiváló, nagyméltóságú, igen tudós és emberséges társ uraim —, és miért van az, hogy nem enged megféleldeznünk róla. Nem tudom, valójában miként került bele a köznapi beszédbe ez a sokat hangoztatott igazság: „a legnagyobb hazaszeretet” — az, amiről az ékesszólás zászlóvivője, Cicero a *Törvényekről* írott művének második könyvében¹ [fol. 98v] világosan kifejti, hogy úgymond: „a hazáért meghalni, néki magunkat mindenestül átadni, mindenünket beléje helyezni, és magunkat mintegy számára feláldozni tartozunk.” Ebbe a gondolatba bizonyára mélyen beleágyazza saját véleményét is, és a napnál világosabban tárja fel mire nem késztet a szeretet, mikor ugyanő így szól: „dícséretreméltó, aki a hazáért vállalja a halált, s aki megmutatja nekünk, hogy a haza kedvesebb számunkra, mint önönmagunk.” Ez az, amit a legszentebb Iustinianus császár *Institutio*-jában,² a *Gyermekek feletti gyámkodás és gondnokság*

¹ Cicero, *de legibus* II,2

² Iustinianus, *Institutiones* I,25. praef. — Lackner egy külön kötetben is foglalkozott a császár jogi munkájával: *Quaestiones Iustinianae e Sacratissimi Imperatoris Iustiniani Institutionum libris IV.* Francofurti 1617. (RMK III, 1188).

alóli felmentési kérelmekről szólva, a fenti kérdést tárgyalva olyannyira megerősít, hogy kijelenti: az, aki az erények utáni törekvéstől és a hazaszeretettől vezettetve halt meg, valójában dicsőségében tovább él — ezekkel a szavakkal: [fol. 99r] „mert akik az országért haltak meg, azok dicsőségben örökké élőknek tekintendők.” Ugyanezt állítja Aristoteles is a *Politika* második könyvében,³ s végül a pogányok közül Tullius is ugyanezt erősíti meg a kilencedik *Philippicában*,⁴ mikor azt javasolja, hogy Servius Sulpitius dicsőségének megörökítésére — aki legátusként az Antoniushoz küldött követségben vesztette életét — állítsanak szobrot.

Mondhatná valaki: a legnagyobb hazaszeretetet az, ha életünket feláldozzuk és a halált választjuk. Node kik azok, akik ebben példát szolgáltatnak az utókor számára? Az athéniek közül Lakedaimoniosz, Ariszteidész, Phókión, Themisztoklész és Démarathosz⁵ — a rómaiak közül: Collatinus, Camillus, Tarquinius Rutilus, és még ki nem?⁶ [fol. 99v] Ők, noha bosszúállásra is alkalmuk lett volna, valamennyien békésen túrték hazájuk törvénytelenégeit, ugyanezért a hazáért. Óh, mire nem késztet a hazaszeretet! Nem tudom, miféle bájjal ígéz mindenkit, hiszen a fent nevezett, hazájukat hőn szerető hősöket sem az „átkozott aranyéhség”,⁷ sem diadalmenet, sem babérág, sem arany-, fali-, tengeri-, ostromi-, vagy tá-

3 Lackner hivatkozása téves, mert Arisztotelész a jelzett helyen nem foglalkozik e kérdéssel.

4 Cicero egész beszédét ennek az ügynek szenteli. Severusnak a *rostrumon* akar szobrot állítani, mivel az egy igen fontos államügyben eljárva vesztette életét (*vitam amiserit in maximo reipublicae munere* Phil. IX, 7).

5 Ugyanez a felsorolás szerepel a *Corona*-ban is (p. 33), ahol külön is kiemeli Themisztoklész szerepét: *Quod magis est, Themistocles deleteria, venenosa, et noxia medicamenta hausit, ac satius esse duxit mori, quam Persarum Regi, a quo non levibus beneficijs dotatus et exceptus fuit, opem et auxiliatrices manus ad bellum contra patriam porrigere, quamvis per omnia propter tot et tanta collata beneficia, in benefactorum huncextreme ingratus existerit.*

6 A felsorolásban Collatinus és Tarquinius egy személy: Lucius Tarquinius Collatinus, Collatia uralkodója, Brutus consultársa. Egyébként ugyanezek a nevek szerepelnek a *Corona* fentebb idézett helyén is, külön kiemelve Camillust: *Nam Camillus emeritus, et patriae alias gratus, levi de causa vulgi ingenio instabili in exilium pulsus, nihilominus condonatis omnibus, patriae, a qua summis iniurijs afficiebatur, in maximis angustijs opem tulit, et in auxilium contra hostes venit, quibus expulsis, Patriam in integrum restituit.*

7 Vergilius, *Aeneis* III, 57

bori koszorú⁸ nem vezette erre, csakis a hazaszeretet! Hisz' Themisztoklész mindezekről lemondva, páratlan hazaszeretetétől vezéreltetve, inkább akart a méregpohártól meghalni, mint a perzsák királyának tanácsára és segítségével (aki csodálatraméltó jutalmakkal, tisztségekkel, címekkel, megkülönböztetett szeretettel és kedvezésekkel karolta volna fel) [Sol. 100r] házi istencei és hazája ellen támadást indítani, lett légyen az bármilyen hálátlan is vele szemben.⁹ Ugyanezt cselekedte Camillus is, ez a hazáját hőn szerető, kiváló polgár, akit bár számkivetésre küldtek, még ott is arra törekedett, hogy — megfélelvezve az őt ért sérelmekről — végveszélyben levő hazájának segítségére siessen,¹⁰ mitsem törődve bármiféle viszonzással, vagy a kitüntetések dicsőségével. Azt mondom, hogy a hazaszeretet vezette őket, egyrészt mert a természet sugallatára, önként cselekedtek, másrészt mivel az arra érdemesnek illő jutalom, a hazával szemben érdemtelennek pedig illő büntetés volt kiszabva — mert ahogy Theophrasztoz mondja: a dolgok leghűségesebb őrizői a jutalom és a büntetés —, s úgy vélem, az asszírok is emiatt tisztelték a jutalmazást és büntetést istenek gyanánt. Ennek a vélekedésnek alátámasztására szám-talan [Sol. 100v] példát hozhatnék fel, melyek egyöntetűen azt célozzák — mint ahogy minden folyam is az óceánba ömlik —, hogy meggyőzzenek arról: legfőbb dolog a hazaszeretet. De hogy végül is miféle bájjal igéz mindenkit, módjával s egy kissé érintettem ugyan, de mégiscsak azt kell mondanom, amit fentebb: nem tudom miféle bájjal igéz mindenkit a szülőföld, és miért van az, hogy nem enged megfélelveznünk róla.

Ezért, tiszteletreméltó, kiváló, nagyméltóságú, igen tudós és ember-séges társ uraim, nem kell abban semmilyen csodát látni, hogy újból

8 Ezek római hadi kitüntetések voltak. A szerző a *Corona*-ban (p. 28-31) részletesen beszél itt felsorolt változataikról. *Obsidionalis: quae obsidione felicius soluta dabatur, ubi obsessos ope vel consilio quis servasset, liberassent. Civica: quae illi imponebatur, qui civem Romanum in proelio vel pugna servasset, ex glandifera arbore, et aureis atque argenteis. Muralis vel vallaris: qui primi in hostium muros irrupissent, vel eos conscendissent. Castrensis sive vallaris: (mint fent). Navalis, classica: navum rostris distincta — qui primum valida et strenua manu in navim hostium ac adversariorum insiliret.* Tertullianus egyébként *De corona* c. művében keresztény szempontból élesen elítélte e kitüntetések használatát.

9 Lásd. az 5. jegyzetet. A történetről részletesen beszél Plutarkhosz: *Themisztoklész életrajza*, 31.

10 Lásd. a 6. jegyzetet. A két hős párhuzamba állításának oka Plutarkhosznál keresendő, hiszen a *Párhuzamos életrajzokban* Themisztoklész és Camillus együtt szerepel. (Az utóbbira lásd. *Cam.* 12. fejezettől.)

szólásra emelkedtem a Soproni Nemes Tudós Társaság e székhelyén, mely számotokra oly igen kedves, s amely egyben az enyém is.¹¹ Elhatároztam, [fol. 101r] hogy a haza iránti szeretetemet — mintegy árnyképpel — a mások iránti megbecsüléssel fejezem ki,¹² mert amiközben más előjárók fáradoznak, s nemde akik a szellem áldásaiban nem részesültek annyira, ugyancsak megfeszítik testi erejüket, ne szabadjon nekem se nyugodnom (ez egyenesen főbenjáró véték volna), hiszen amíg mások veszélyben forognak és fáradoznak, mi sem nyugodhatunk, akár a fent említett, hazájuk jótevőinek példája alapján sem. Sőt, saját törekvésemet, munkámat, a haza iránti szeretetemet a híres kynikus filozófus, Antiszthenész tanítványának példájára és törekvése szerint bizonyítani akarom és az anyatejjel, vagyis a hazával eltöltekezve anyámat, azaz hazámat nem fogom lábbal tiporni. Ez a Diogenész ugyanis, mikor látta az athéniek szeretetét, és buzgó törekvésüket annak megvédelmezésére [fol. 101v] az ellenség támadásától való félelem közepette, s hogy mindenki a falak megerősítésével és védelmezésével van elfoglalva és lázasan tevékenykedik, miközben ő filozófiai tanulmányaival senkinek sincs hasznára, és egyetlen athéni sem keresi meg — nehogy a végveszélyben egymaga bölcsekedjék, vagyis úgy tűnjék, hogy amíg ő saját tanulmányaiba mélyed, a polgárság közös érdekeit elhanyagolja, hordóját, amelyben lakott, szüntelenül fel s alá guríttatta, hogy mint mondtam: ezzel bizonyítsa segítő szándékát az athénieknek, hátha valahol hasznát vennék munkájának és segítségének. Ezért az athéniek, akik észrevették őszinte jószándékát, s a haza iránti buzgólkodását, [fol. 102r] a filozófus iparkodását igen nagy szolgálatnak és jótéteménynek tartották, s mindegyre dicsőítették azt emlékműveiken és írásaikban.¹³ Ki is lenne közületek, aki e nagy filozófus igyekezetét helytelenítené, vagy az athéniek Diogenész iránti jóakarátát, kegyes hajlandóságát, és (a viharos időkben) tanúsított őszinte támogatását velem együtt ne dicsérné? Minthogy ő erejéhez mérten megtette a derék férfi kötelességét, azok a hálás emberek jószándékát mutatták meg: ez az, amit mindkettőjük részéről méltányolni

11 Az ülést a Fő téren levő polgármesteri rezidencián tartották meg. Ebben az időben itt volt a Társaság könyvtára is.

12 Az „árnyképpel” Plátón barlanghasonlatára utal. Az igazi hazaszeretetet, mint *idea*, a gyakorlatban a felbaráti szeretetben nyilvánul meg.

13 Lackner itt sem idézett pontosan. A történet forrása ugyanis Lukianosz: *Hogyan kell történelmet írni?* 3. fejezete — csakhogy ott nem Athén, hanem a makedón Philipposz ostromolta Korinthosz szerepel.

kell, nem pedig elutasítani. Törekvésükkel minden józanul gondolkodó ember méltán egyet kell értsen, hiába irigykednek az irigyek. Ilyenformán joggal jutottam ugyanerre a véleményre — tiszteletreméltó, kiváló, igen tudós és emberséges [fol. 102v] társ uraim —, s én is megkísérlem, hogy hazám iránti szeretetből, s mindenünnen származó példákat emlékezetembe idézve szerfelett kedvelt székhelyem, Sopron iránti odaadásomat — bízván lelketek legteljesebb egyetértésében — így vagy úgy nyilvánítsam. Akár azért is, mert akik megpróbálták a hazát valamiféle törekvéssel jószándékúan előmozdítani, megtisztelni, és a köz gyarapításával jobb irányba vezetni, azok legelsősorban minden dicsérendő dolog és cselekedet szerzője és elindítója, ISTEN, valamint a Tízparancsolat és a Szentírás iránt nyilvánították ki illő engedelmességüket és jámborságuk jelét. Másoknak ugyanehhez az életformához nyújtott biztatást, nehogy azokat, akik kereszténységükkel [fol. 103r] büszkélkednek, és keresztény szokásokat követnek, alábvalóbbnak tartsák azoknál, akik pogányok voltak, s akiknek a hazaszereteten szerzett dicsősége — bizony szégyen ez ránk nézve! — mint az esthajnalcsillag, úgy emelkedik és tündöklök ki a többi csillag fénye közül, mitöbb, még meg is előzi azokat. Ugyanez derül ki Cicero szavaiból is: „mindazok számára, akik megmentették, megsegítették a hazát, és növelték határait, külön hely van kijelölve az égben, ahol boldogan élvezhetik az örökkévalóságot.”¹⁴ Ezt kívánja előírt kötelességünk, és maga a természet is, hiszen ugyancsak Cicero mondja a *Kötelességekről* írott művének első könyvében: „Nemcsak magunknak születtünk, életünkre részben a haza, részben barátaink is igényt tartanak”.¹⁵ Sőt azt is ki meri jelenteni, hogy „senki sem képes a hazának illő módon hálát adni, még akkor sem, ha az életét áldozza fel érte.” Ez az ékes beszéd teljesen [fol. 103v] egybevág az Isteni Törvény szövegével: „Ha mindazokat megcselekedtéték, amik néktek parancsoltattak, mondjátok hogy haszontalan szolgák vagytok”¹⁶ — az a mondás a hazáért való jelen fáradozásunkról, emez pedig a jövődöbéli dicsőségről szól. Kétséges számomra, hogy vajon ezzel a művemmel nektek és hazámnak egyformán kedves szolgálatot teszek-e, s a haza dicséretéről szólva meg tudom-e egyre inkább nyerni jóakaratosokat, és

14 Cicero, *Somnium Scipionis* 13. (Havas László ford.)

15 Cicero, *de officiis* I,7 (Havas László ford.) — a mondatot egyébként maga Cicero is Platóntól idézi.

16 Lk 17,10 — az eredeti szövegben: *servi inutiles sumus*, vagyis „szolgák vagyunk”.

kedvező fülcikre talállok-e a Nemes Társaság eme színpadán? Mivel tudom, hogy e nehéz tisztet és foglalatosságot eddig senki sem vállalta magára, felettébb nehéz feladat számomra ott fáradozni, ahol a haza javára eddig végzett ilyen irányú munkát még csírájában sem leheltem fel. Mert hiszen mindaddig egyetlen **[fol. 104r]** soproni szónok vagy költő sem akadt, aki méltó lett volna a megörökítésre (leszámítva a boszorkányos ügyességgel készült, de egyszersmind üres magasztalásokkal teli dicshimnuszok szerzőit).¹⁷ Ezért — tiszteletreméltó, kiváló, igen tudós és ember-séges társ uraim —, hogy részese lehessen az örök dicsőségnek, s hogy a hazát gyarapítókkal, szeretőkkel és megvilágosítókkal együtt méltónak tartsanak a boldogok helyére,¹⁸ ahol tudom, hogy a haza ezen polgárainak és mecénásainak biztos, örökkön fennmaradó és mindenkor állandó helye van, bármiféle zárat és akadályt leküzdve, emberségeteknek egyedülálló erejétől meghatva, s a veszélyek közepette Istentől kapott méltóságotok reményében bízva, nem szégyellek titeket én félig-meddig barbár dadogással üdvözölni. Mert dicső és derék dolog kitépett nyelvel is porondra lépni, és pusztá bólintgatással is a haza javán **[fol. 104v]** munkálkodni.¹⁹ Én, aki feltett szándékom szerint nagyobb horderejű témába fogok, és — szívemből szólok — olyan viharos szelekre és hullámokra bíztam rá magamat, hogy ha a derült idő, vagyis derűs arcotok jóindulata, és testvéri hajlandóságokat nem kel védelmemre, féltő, hogy megkezdett művem kellős közepén vagy elszégyellem magam, vagy e szónoklatomhoz kiválasztott helyről, valamennyiőtök egybehangzó véleményétől kísérve, csúfságra kárhoztatva kell eltávoznom.

Mert ha lelki szemeink, a látás eszközei, észreveszik nehezteléseket, elsötétülnek, s egyre sötétebbek lesznek. Ha viszont látják méltóságokat, és párját ritkító műveltségeket, tüstént elhomályosulnak, s végül, ha ezt az **[fol. 105r]** évfordulónk napjára összesereglett nemes gyülekezetet szemlélik mindenütt (ahol semmi sincs, ami ne lenne ízléssel

17 Ez alatt nyilván a szenátus tagjaihoz írott panegyricusokat érti. 1610-ben Hartlieb György kőszegi prédikátor verselte meg a tanács 12 tagját (RMNy II,999), majd alig egy évvel a beszéd elhangzása után a Sopronban tanító Kőszegi Székér Mátyás jelentkezik hasonló kötettel (RMNy II,1056). Lásd.: Kovács József László: Irodalompartolás a reneszánsz Sopronban. *MKsz* 1977/2, 170-171.

18 Itt visszaul Cicero előbbi mondatára, lásd. 14. jegyzet.

19 „Kitépett nyelvel”, vagyis úgy, mintha beszélni sem tudna. Ennek ellenére ő mégis vállalja, hogy fellépjen a társak előtt a porondon. (Ugyanerre a *theatrum* szót is használta).

csiszolt, választékos és egyértelmű, műveltségtől ékes és az eleganciának minden stíluseszközével felruházott), engem különösen vaksinak, sőt fél-szeműnek mutatnak — hacsak irántam tanúsított különleges jóindulatotok sértetlen nem marad, arcotok pedig derűs; mindenkivel szemben, aki a haza iránt jószándékkal viseltetik. De effelől semmi kétségem sincs. És ha műveltségetek és méltóságotok nyilvánossága előtt mégsem elég ékesen szólnék, nem hiszem, hogy akadna közöttetek oly szigorú ítész, aki a hazámról szóló művet (mivel ha bölcs a törekvés, a szív nyitott, gyengeség nem állhat a tettek útjába) neveltség tárgyává tenné. Magyarázatok tehát jóindulattal, tudós uraim és kedves tagtársaim! S mivel megígértem, hogy Sopron *[fol. 105v]* dicséretéről boldog örvendezéssel fogok szólni, méltán teljesezik be ez a hozzám méltatlan ígélet. De legalább annyira távol álljunk attól, hogy kitűzött témámat hibásnak lássuk, mint hogy különösebben dicsérjük azt. Nem is azért teszem mindezt, amiért Iszokratész, akiről azt olvashatjuk, hogy egyetlen beszédéért 100 talentumot kapott Nikoklész királytól,²⁰ hanem egyes-egyedül a ti irántam tanúsított páratlan emberségetekért.

Köztudott, hogy a híres és kiváló dicsérő beszédek mindenekelőtt a következőket tartalmazzák: a hatalom régi időkben elnyert kiváltságai, ti. hogy milyen város kinek az uralma alatt áll, kinek tartozik engedelmességgel és kinek kell őt oltalmaznia; gazdagságának mértéke; levegőjének és éghajlatának egészségessége; fekvése; környékének tulajdonságai; közügyeinek *[fol. 106r]* igazgatása; földjeinek termékenysége; élelemben, áruban s más egyéb, evéshez-ruházkodáshoz feltétlen szükséges dologban való bővelkedése; falainak és bástyáinak ereje és nagysága; lakóinak száma; a mellette folyó patakoknak és folyóknak hasznosíthatósága; polgárainak méltósága, tetteiknek dicsősége, s még mi minden nem? Ha mindezek a követelmények szükségesek, s mint tartják, elsődlegesek is, mit tehetnék én, aki ezen a tengeren hajózva szélnek fordítottam vitorláimat, mit válasszak ezek közül, mivel elégíthetném ki várakozó kíváncsiságotokat? — tanácstalan vagyok. Ám, ha szabad a kicsivel összemérni a nagyot, s tegyük fel hogy szabad, s én meg fogom mutatni, hogy ami másutt a legnagyobb bőségben *[fol. 106v]* található, az Sopronban kevésbé, vagy csak közepes mértékben van meg, fogadjátok jószívvel — s ha mindezeket elétek és hazám elé tárom, a halhatatlanság

20 Iszokratész a 2., 3. és 9. beszédét írta a ciprusi Szalamisz királyához, Nikoklészhez.
Vö.: Plut. *Mor.* 836 E — Phil. *vit. soph.* I, 17.

dicsősége miatt fogom lejegyezni, s kiadásaim és bevételeim számadáskönyvével együtt²¹ megszentelt oltárotokra helyezem majd, amint azt már elmondtam, s újra elmondom: nem kisebb dicsőséggel a ti jóakaratoknál, kiváló férfiak.

Megkezdett munkámnak legfőbb terhe és nehézsége abban áll — Társaságunk Nemes Koronája -, hogy keveseket, sőt szinte senkit sem találni, akik Sopron városának hírnevét, alapítását vagy fekvését bármely módon megörökítve az utókorra hagyta volna, s ebben a dologban segítségemre lett volna virrasztásával és halhatatlanságával. Így arról beszélni, aminek eredetét élő ember nem látta, *[fol. 107r]* különösen nehéz feladat, de sokkalta nehezebb és tisztességtelenebb sosem látott, s ránk nem hagyományozott dolgokat kitalálni e témához, és a valóságban törtéteken túl olyasvalamit is leírni, amit jobb lett volna elhallgatni. De minthogy a kocka el van vetve, Sopron múltjáról egyszerűen és világosan, minden lármakeltés nélkül csak annyit mondhatok, hogy az nem fiatal, hanem igen ősi eredetű. Ezt akár abból is könnyen kitalálhatjuk, hogy ősi múltjának emlékei mindenütt fellelhetők, nemcsak a házak építményeiben és alapozásaiban, hanem kint a szántóföldeken, szőlőkben, réteken, legelőkön is, ami kétségtelenül arra mutat, hogy Sopron egykor híres helység volt, mivel számos igen fontos erre mutató jelből ezt a következtetést vonhatjuk le. Ha megnézed a márványkőbe vésett feliratokat, ha a falak gyűrűjét, *[fol. 107v]* vagy akár az épületek falait szemléled, íme, a héber törvényeket is ott láthatod;²² s ha emellett a rómaiak tetteit vágyod kikutatni, imhol a városházán — csakúgy mint másutt — megtalálhatók a római emlékek, szépen kőbe vésett latin betűkkel.²³ Ha római pénzeket keresel, nemcsak bronzból és rézből, hanem még ezüstből valókat is találhatsz, s még mi mindent nem? Ősi múltunk dicséretéhez

21 Értsd: amit én, mint polgármester tettem a városért, s amit ti ebben nekem segítettek.

22 Nyilván a mózesi kőtáblák szokásos ábrázolására gondol, de ilyen nem maradt fenn. Az egyetlen, általam ismert héber felirat az ózsinagóga falának DK-i sarkában van beépítve, és a zsinagóga alapítóinak nevét tartalmazza. Lásd.: Dávid Ferenc: A soproni ó-zsinagóga. Bp. 1978. p. 34., 4. kép.

23 A nevezetes Anicis-feliratról van szó (CIL III, 4252 — RIU I,197), melyet először Wolfgang Lazius írt le 1548-ban megjelent könyvében (*Dissertatio de coloniis Romanorum in Pannonia*). A sírkő minden valószínűség szerint 1532-ben, a várárokmenti Bolásdogasszony-templom lebontásakor kerülhetett elő. Ma már csak az a másolata van meg, amit az 1676-dik évi tűzvész miatt olvashatatlanná vált eredetiről készítettett a szenátus. Vö.: Gábler D.: *Arrabona* XI (1969).p.20., nr. 11.

még inkább idekívánczozik az, hogy akár a parasztok szántják ekéjükkel a föld rögeit, akár a szőlők gödreinek kiásására van gondjuk a derék szőlőműveseknek, időről-időre sírokra bukkannak, melyekben római feliratos agyagmécsesek és csontokat őrző üvegedények egyaránt találhatók. Ez is világos bizonyítéka annak, hogy Sopron (*Sempronium*) nyilvánvalóan a bölcsnek nevezett Semproniusztól veszi eredetét,²⁴ mert ő Rómából kolóniákat [*fol. 108r*] telepített ide — aminek jelei kétségtávol ezek és a hasonló dolgok. Ha ezek után rátérsz magára a városszerkezetre, a falak formájára, a tornyok elhelyezésére és alakjára, ezeknek régisége a legelső pillantásra is szembeötlő lesz számodra.²⁵ Ezt azért mondom, hogy meggyőzzek benneteket a város igen ősi eredetéről, mertha csak ilyen-olyan régiségét akarnám bizonyítani vagy felkutatni, könnyű dolgom lenne, hiszen nyilvánvaló módon bizonyítja azt a városházán őrzött kiváltságok tömkelege, melyeknek betűi, írásmódja olyan, hogy alig, vagy egyáltalában nem lehet elolvasni.²⁶ A címereket és pajzsokat szemlélve csaknem olvashatatlan betűket találsz rajtuk, melyekről azt tartják, hogy korunkban, a mi számunkra semmire se jók, de csodálatosak.²⁷ Ugyanezt

24 Az azonosítás először Ortelius *Thesaurus geographicus*-ában bukkant fel, s a soproniak körében olyan népszerű lett, hogy alátámasztására a Hátsókapunál egy hamisított sírkövet is befalaztak a következő felirattal: *Gaius Sempronius Secundinus Norici et Pannoniae Superioris Proprætor, Urbis Sempronienensis fundator*. A legenda erősen tartotta magát még a XVIII. században is. Vö.: Récei Viktor: Sopron neve és a sopronmegyei római feliratok. Sopron 1887., 7-19.p.

25 A régészeti kutatások is igazolták, hogy a középkori városfalak római alapokon épültek fel. Lásd.: Póczy Klára: *ArchÉrt* 94(1967), 145. skk. — Holl Imre: *ActaArch* 1979, 110-118.

26 Sopronnak valóban rengeteg kiváltsága volt. Ezeket felsorolja Dobner Ábrahám Egyed is, Lackner emblémáiról írott disszertációjában (*Curriculum vitae*, p. 94-97.) Ugyanakkor figyelemreméltó Lacknernek azon utalása, hogy az oklevelek többségét az ő korában már nem tudták elolvasni!

27 A latin szövegben szereplő *scutum* téglalap alakú pajzsot jelent, amelyhez hasonlók a bécsi polgári fegyvertárban maradtak fenn, éppen Mátyás idejéből (1485-1490). Ezeket a vászonnal bevont fa díszpajzsokat temperával és ezüsttel festették ki. Néhány gótikus minusculával írott köriratot a mai napig nem sikerült megfejteni! Lásd.: *Das Wiener Bürgerliche Zeughaus* (Ausstellungskatalog). Wien 1977. Kat.-Nr. 181., Abb. 13. 1631-ben Kopcsányi Pap Márton jegyezte fel, hogy Sopron város tulajdonában volt egy azóta II. Ferdinándhoz került pajzs, a következő felirattal: „*Sancta Dei genetrix Maria interpalla pro rege Matthia.*” Egy a párizsi Musée d'Artillerie-ben őrzött díszpajzs on ugyanazt olvashatjuk azzal az eltéréssel, hogy ott a *sancta* helyett az *alma* szerepel, pontosan úgy, mint Lackner szövegében.

mutatja egy halom igen ősi [fol. 108v] nyíl is.²⁸ Íme, itt található a városháza épületében I. Mátyásnak, a magyarok legyőzhetetlen királyának színes jelvényekkel és arany betűkkel díszített, meglehetősen szép pajzsát, melynek oldalán a következő, arany betűkkel szépen felírt mondas olvasható: „Istennek tápláló szülőanya, Mária, járj közben Mátyás királyért.” Magyarország eme leghatalmasabb királya olyannyira kedvelte és szerette ezt a soproni hazát, hogy nem átalított tőle 20 aranyat kölcsönkérni, miután arról kötelezvényt adott, amit ezen felül — megerősítés végett — saját kézi pecsétjével is ellátott.²⁹ Mindezek (mellőzve az ősi múltnak számtalan más, nem kevésbé nyomós jelét és bizonyítékát) [fol. 109r] egyértelműen és világosan tanúsítják, hogy öreg hazánk nem áll az utolsó helyen, és — minthogy senki elől nem akarja elragadni a dicsőséget, de a maga helyét sem akarja átadni egy nála alábbvalónak — meg van elégedve a sorsával. Ki gondolná, hogy ez Sopron első számú ékessége?

Másik, nem kevésbé lebecsülendő dísz az a királyi hatalom, melynek engedelmeskedik mint szabad királyi város, ami peres ügyeivel és fellebbezéseivel a tárnoki törvényszékhez, továbbá a királyi táblához tartozik. Sopron, a Magyar Királyság tárnoki törvényszékhez tartozó, többi szabad királyi városai között középszerű helyet foglal el. Annyi dicsőség s tisztesség származik minden sopronira abból, hogy szabad városban látta meg a napvilágot, és hogy a királyi korona védelme alatt él, hogy csakis a hitvány ember nem tartja ezt nagyra [fol. 109v] és nem büszkélkedik vele. A szabadság ugyanis felbecsülhetetlen érték. Tehát a régi szokásjog és a kiváltságok alapján a szabad város szabad királyi hatalom alatt áll. A királyság szabadságát azzal az egy csettel fogom bizonyítani, hogy Ulászló, a magyarok hatalmas királya, mikor az Úr 1504. esztendejében gutaütés

Feltételezhető tehát, hogy itt Kopcsányi leírása a téves, és a párizsi pajzs azonos a sopronival. (lásd. B. Kovács Péter: Matthias Corvinus. Bp., 1990. p. 192)

28 Az íjgyártó mesterek soproni *progner* elnevezése azt jelenti, hogy ezek elsősorban nem számszeríjak, hanem — legalábbis a XIII-XIV. sz.-ban — jobbára kézi íjak (*Bogen*) készítésével foglalkoztak. Az ehhez tartozó nyilakat pedig a nyílfaragók (*pheilschiffter*) készítették, akik a XV.sz.-ban a városháza földszintjén dolgoztak. Nagy valószínűséggel tehát tőlük maradtak ott ezek a régi nyílvesszők. Vö.: Gömöri János: Számszeríjhoz tartozó csontfaragványok. SSz 1977, 140-149. — Mollay Károly: A három középkori városháza. SSz 1977, 238.

29 Mátyás kötelezvénye ma is megvan a levéltárban, de nem 20, hanem 2000 aranyforint-ról szól, ami azért tetemes különbség! (Kiadta: Házi I/5, 168.)

miatt már amúgy is használhatetlenül és kormányzásra képtelen állapotban visszavonult volna, és Magyarországot a Római Királynak átadva egyetlen leányát Miksa király unokájával jegyezte volna el, Magyarország előkelői és főméltóságai megakadályozták ebben, és egyedüli tanácsadónak a nagy István gróf fiát rendelték melléje, ahogy Linturius írja kronológiai művének mutatójában, az 1504. esztendőnél.³⁰ Hasonló példák kéznél lennének a mi korunkból is, [fol. 110r] de ezeket nem célok taglalni, mivel a nyilvánvaló dolgoknál nincs szükség bizonyításra, vagy példák és törvények mellékelésére és közbevetésére. Így tehát ISTEN nem lebecsülendő ajándéka az — hiszen egyedülálló kegyelméből adódik —, hogy egy kiváló birodalom királya alatt, szabad királyságban élhetünk, és szabadságunkról híres polgároknak tartanak minket, s hogy jogainknak — úgymint teljhatalomnak és pallosjognak — örvendhetünk, azzal élhetünk. Hisz' a király dolga a háborúkat elkerülni, az ellenség támadását megtörni, annak szándékát megghiúsítani, a viharok szelét a szavak kiterjesztett vitorláival elkerülni — s mindezt a király tudja, mert akarja; akarja mert tudja; tudja mert nem hiányzik hozzá ereje; s az erők nem vonakodnak segítségére sietni, mivel így rendelte el a Rend és a Legmagaságosabb Akarat („minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak”, Szt. Pál a Rómaiakhoz, 13. fej.). Az isteni elrendelést pedig a jó családfőnek — amilyen valójában a legjobb fejedelem [fol. 110v] és király³¹ — nem szabad és nem is szokás figyelmen kívül hagynia. Méltán örvendek tehát minden sopronival együtt a város jelenlegi szabad státusának, s azért fohászkodom, hogy ezt valamennyien örökre hálaimánkba foglaljuk, minekutána először helyt adtunk az Isteni Felség, valamint Hazánk üdve és dicsősége magasztalásának.

30 Werner Rolewicz *Fasciculus temporum* c. igen népszerű művét (CIH 2962-2979) Johannes Linturius egészítette ki 1514-ig, s a kettő együtt jelent meg Caspar Pistorius kiadásában: *Rerum Germanicarum Scriptores*. Tom. II. Frankfurt am Main, 1584. Lackner minden bizonnyal ezt a kiadást ismerhette.

31 A *princeps* mint *pater familias* gondolat már Arisztotelésznél is felbukkan (*Politika* I,12. 1259a) s kedvelt gondolata a barokk királytűkör-irodalomnak is (vö. Guevara: *Horologium principum*. lib.I.cap. XXXVI.). A tétel így jelentkezik a *Corona*-ban (p. 71.): *Bonus Princeps, quia caput est servorum, non secus in suos affectus esse debet cives, quam optimus paterfamilias in liberos, quos charos habet vel familiam alarum suarum propriam (...). Quia Regnum nil aliud est quam magna familia: et Rex bonus nil aliud, quam liberorum plurimorum pater.*

Harmadik szempontnak gazdagságának és vagyonának mértékét mondtam, amely — minthogy itt igen szűkösön, s hogy úgy mondjam, módjával van jelen — nem resteltem ezt a témát is csak szűkösön és módjával érinteni, mivel a nemlétező dolgoknak nincsen minőségük, s ahol pénz nincs, ott kincstár sincs, de mégha volna is, nem lenne éppen dícséretes dolog sokáig leragadni a gazdagság magasztalásánál. Mert a munka szerzi a vagyont, a szorgalom megszilárdítja, az egyetértés gyarapítja, a henyélés elveszíti, és:

[fol. 111r]

Jól megfér a vagyonnal ostobaság s laza erkölcs,

És sok üres fecsegés, restséget mi tenyészt.

Sardanapallosi fényes pompa puhítja a testünk,³²

sóvár torka után részeg jár a nyomán.

Ám aki azt hiszi, hogy boldogság élni ezekkel:

méltán hordja magán Midásnak füleit.³³

Nyilvánvaló persze, hogy a gazdagságot — mint a Magasságos Isten kegyes áldását és ajándékát — éppen azért nagyra kell tartani, s ha a megfelelő szükségletek számára tartják azt fenn, s nem származik belőle visszaélés, vagy a szomszéd lebecsülése, én is dícsérem ezeket a javakat. Ezért csak módjával kell vágyani mindenre, ahogy Cicero mondja: „sokan lenéznek a gazdagságot olyanok, akik kevéssel megelégedve szerény életmóddal beérik”.³⁴ A tisztségeket pedig, melynek bírvágya némelyeket valósággal lángra lobbant, igen sokan annyira megvetik, hogy semmit azoknál hiábavalóbbnak, vagy könnyelműbb, dolognak nem tartanak. Ugyanő másként a *Laelius*-ban: [fol. 111v] „úgyszintén igen sokan vannak, akik semmire sem becsülik mint azt, ami mások szemében csodálatra méltó”³⁵ — továbbá ugyanő a *Kötelességek* első könyvében: „hajszolják a gazdagságot, részben hogy kielégíthessék életszükségleteiket, részben hogy a gyönyöröket élvezhessék”.³⁶ Ez utóbbit a mi gazdagságunkra nem lehet vonatkoztatni, mivel az oly szűkös, hogy csupán a szükségletekre történő felhasználása a fényűzés és visszaélés minden útját-módját kizárja, hiszen a haza védelmére szükségszerűen fordított kiadások tömkelege

32 A dúsgazdag asszír király, Szardanapallosz története Hérodotosz nyomán (II,150) vált Rómában is a luxus jelképévé (vö. pl. Mart. XI, 11,6).

33 A származékot viselő Midász király történetét lásd. Ovid. *Metam.* XI. 146. skk. — Pers. *Sat.* I,121 — Strabón I,3,21. stb.

34 Cicero, *Laelius de amicitia* 23. (Havas László ford.)

35 Lásd. az előbbi jegyzetet.

36 Cicero, *de officiis*, I,8

miatt — mindenfajta luxust és élvezeteket kizárva — még a mindennapi kenyér sem jut el mindenki asztalára. Bármiféle gazdagságról is beszélhetünk itt, az nem uzsorakamatból, cselszövésből vagy ármánykodásból származik, hanem mindezt Sopron városának tulajdon ékességéből, a termékeny földből származó haszon szolgáltatja, és senki sincs aki ne tudná, vagy ne hinné el (hacsak nem pogány, vagy együgyű), hogy a gazdagság megszerzésének e módja egyes-egyedül minden jó alkotójának, ISTENNEK [fol. 112r] áldásából ered. Mi tehát ISTENNEK azért az atyai pártfogásáért — mivel annyit nyújt nekünk, amennyire szükségünk van — a tőlünk telhető legnagyobb köszönetet mondjuk, tanúsítjuk és fejezzük ki, mindörökkön örökké.

A negyedik szempont a levegő hőmérséklete és az égbolt tisztasága, (ami az emberi létnek nem utolsó segítője és alapja), amelyből annyira vágyjon mindenki magának, amennyire itt annak teremője szolgált azzal. Mert ritkán, vagy szinte sohasem mutatja magát ISTEN ostora, értsd: a tomboló pestis, mert a szél megakadályozza, hogy a levegő ártalmas anyagokkal fertőződjék,³⁷ ezért olyan enyhe minden, és annyira alkalmas az emberi életre.

Nem tudom, miért kellene erről a témáról hosszabban értekezni, inkább továbbmegyek az ötödik szempontra: a hely fekvésére, [fol. 112v] a könyék tulajdonságaira, és a *politeiára*, vagyis a városigazgatásra, amit ha méltóképpen kellene megvilágítani, a dícséretes kies mezejét tárnám fel, különösen ha azon javak birtokában lennék, melyek az élvezetteljes gyönyörködtetés műveléséhez szükségesek. Ám jobb, ha összevonjuk a vitorlákat, mintsem hogy a viharos szelekre veszedelmesen rábízzuk azokat. De még mielőtt — miként az szokás — egyenként és külön-külön valamit mondanék ezekről, a dolog egyértelműsége és a nép megnyerése végett először általánosságban veszem elő a témát: milyen, az emberi élethez feltétlenül szükséges dolgok találhatók meg ezen a földön, és melyek azok, amiknek csak az árnyéka van meg. Habár Sopron a

37 A középkorban is általános volt az a meggyőződés, hogy a pestis a fülledt, meleg levegőben terjed. A Payr-krónika szerint Sopronban csak 1600-ban, 1633-ban, majd 1645 és 1655-ben volt pestisjárvány, vagyis Lackner működésének idején valóban nem jelentkezett túl gyakran. Egyébként 1614-ben egy német ál-történész, Abraham Hossmann ajánlja majd a pestisről készítendő (de soha el nem készült) művét Lacknernak, mivel szerinte egy jóslat értelmében 1615-ben súlyos járvány tör majd a városra. Lásd.: Kovács József László: Hír egy XVII. sz.-i tervezett nyomtatott városi krónikáról. SSz 1964/3, 264-67.

nyomába sem érhet, s nem is hasonlítható hozzá egyenlő mértékben, egy szempontból mégis egybe lehet azt vetni Campania dícséretével,³⁸ ahol Plinius azt mondja, hogy nemcsak Ceres és Bacchus, hanem *[fol. 113r]* a szabad művészeteknek, a bölcsességnek és szerénységnek (minden erények anyjának) istennője, Pallas is küzdenek egymással a babérért és az elsőségért, mert Campania termékenysége a Földanya jóindulatából, mint valami bőségszaruból mindenben bővelkedik s mindent gazdagon áraszt, s mindennekfelett azzal dicsekszik, hogy ő raktár és tárház, ahonnan mindig bőven osztja szét ajándékait. „Ez az a hely, amely egyszersmind egészséges éghajlatnak is örvend, mely a virágok szépségétől és a rétek drágakő-zöldjétől pompázó mezőket mutat, ez az a hely, ahol napsütötte dombok, árnyas berkek, szelíd ligetek, erdőknek minden fajtája található túláradó bőségben, ahol mindenféle gyümölcs és a szőlő oly gazdagon terem, az erre-arra csörgedező patakok és források oly gyönyörűek, és mindenben akkora bőség uralkodik, *[fol. 113v]* hogy maga a Természet és a kegyes Földanya is azt keresi, vajon mely föld tudná őt felülmúlni az országban javaival és adottságaival.” A bölcs férfiú, Plinius, ezen a helyen nem írja le a közigazgatást, nem zengi a nemesség dícséretét, nem beszél az épületek szerkezetéről, nem sorol fel családfákat, az ősök sorát és képmásait, nem ad számot a nyereségről, egyáltalában nem dicsekszik arannyal, ezüsttel, sem skarláttal, jácinttal, sem bíborral-bársonnyal, hanem csak azzal, ami évéshez-ruházkodáshoz feltétlen szükséges dolgot a föld a halandók számára teremni szokott, s amik az emberek vágyait ezen a földön és Campania mezőin úgy-ahogy kielégítik. Így jelen tanulmányomban én sem külsőleges, hanem belső javakkal díszítem fel a hazát, jelesen a soproniak ékességének, a földnek *[fol. 114r]* szükséges tulajdonságaival, amikkel a fenti szerző is leírja Campaniát. Ha ezek után azt is megkérdezné valaki, hogy vajon erős-e az istenfélelem, s a tiszta és igaz vallás tisztelete: ott kétség sem fér ehhez, hiszen bennünk lakozik Isten bőséges kegyelme, s Krisztus tiszta igéje, s a szolgálat úgy van megszervezve, hogy aligha találhatnánk példát bármiféle hibára, hogy ne mondjam szervezetlenségre. Nem kevésbé erőteljesen virágzik a szabad tudományok művelése és tanulmányozása, valamint az ifjúság állandó oktatása és kiművelése, amelyek mind azt célozzák, hogy az Isten emberek iránt tanúsított kifogyhatatlan jóságát egyre jobban és jobban ünnepeljék, és hogy a társadalomnak a közügyek intézésére alkalmas

38 Plinius, *naturalis historia* III, 39-42.

magva nevelkedjék. Ez pedig nemcsak a Magasságos dicsőségét, hanem (hogy úgy mondjam) **[fol. 114v]** a Haza javát is szolgálja.

Nap mint nap, mindjárt a hajnali szürkületben a népes egyházi gyülekezet illő könyörgéseket ont nagy alázattal a kapott jótéteményekért és az örökös védelemért, majd ezután jókor reggel kiki a saját munkája felé veszi útját. A keresztséget vagy a szent gyülekezetet senkitől sem tagadják meg, aki azt kéri, vagy bűnbánatot tart. Az Isteni Ige szombat- és ünnepnapokon a megengedett és törvényes szertartásokkal, valamint zengzetes karénekekkel, kellemes, szívhezszóló dallamokkal (úgy énekes, mint hangszeres zenével) adatik elő; a katekézist — az ifjúi hevességnek és tudásvágyának megfelelően — a délelőtti órákban tanítják és kérdezik vissza, s szintúgy ekkor erősítik meg a házasságkötéseket és férjhezmeneteleket is. A halálos ágyukon, végórájukban gyötrődő betegek kívánságának az egyház mindenek alapjának, **[fol. 115r]** az Igének kiszolgáltatásával tesz eleget olymódon, hogy senki sem vetheti jogosan a másik szemére a késlekedés vagy a hanyagság bűnét, hacsak nem a magáéra — s minthogy Istentől megadatott számunkra ez a megtiszteltetés, kétlem, hogy bármi is szebben, jobban vagy hasznosabban járulhatna hozzá az örök üdvösséghez, mint a Mindenek Szerzőjének örökké tartó dicsérete.

Ha hatodik szempontként a városi közigazgatást akarnám megvilágítani, mindenekelőtt azt kell mondjam: ennek a szabad városnak tanácsa (tanács alatt én az összes lakost értem)³⁹ nem ilyen-olyan módon, hanem Magyarország legrégebb királyai által engedélyezett kiváltságok ereje és védelme folytán választott testület, ami pedig a királyok és haza iránt tanúsított és kimutatott hűségük miatti egyedülálló és különleges kedvezésből adódott.⁴⁰ Hogy ez a választás hogyan, mikor és hol zajlik, másutt már leírtam a haza és az utókor jövőre **[fol. 115v]** hasznára,⁴¹ nehogy

39 Ez alatt talán azt érti, hogy (elvben) minden polgár választható volt a szenátusba, vagyis potenciálisan minden polgár szenátor volt.

40 A legelső kiváltság 1277-ből, IV. Lászlótól ered. Házi I/1. p.7.

41 Lackner itt egy másik (lappangó) kéziratos művére, a *Politia-ra* utal. Dobner erről a következőket írta 1714-ben (*Curriculum vitae*) p. 101-102.): *Politia quam pro Patria conscripsit, quo in libro singularem senatorum et consiliariorum consignata sunt officia, nosque hactenus observatus tam in libera electione Magistratus, quam aliis Juris dicundis modis et consuetudinibus: quae Politia utilissimis et selectissimis regulis ac axiomatibus Juris est illustrata, tamque in civilibus quam criminalibus causis in foro usitatis.*

Nap mint nap, mindjárt a hajnali szürkületben a népes egyházi gyülekezet illő könyörgéseket ont nagy alázattal a kapott jótéteményekért és az örökös védelemért, majd ezután jókor reggel kiki a saját munkája felé veszi útját. A keresztséget vagy a szent gyülekezetet senkitől sem tagadják meg, aki azt kéri, vagy bűnbánatot tart. Az Isteni Ige szombat- és ünnepnapokon a megengedett és törvényes szertartásokkal, valamint zengzetes karékkal, kellemes, szívhezszóló dallamokkal (úgy énekes, mint hangszeres zenével) adatik elő; a katekézist — az ifjúi heveségnek és tudásvágyának megfelelően — a délelőtti órákban tanítják és kérdezik vissza, s szintúgy ekkor erősítik meg a házasságkötéseket és férjhezmeneteleket is. A halálos ágyukon, végórájukban gyötrődő betegek kívánságának az egyház mindenképp alapjának, **[fol. 115r]** az Igének kiszolgáltatásával tesz eleget oly módon, hogy senki sem vetheti jogosan a másik szemére a késlekedés vagy a hanyagság bűnét, hacsak nem a magáéra — s minthogy Istentől megadatott számunkra ez a megtiszteltetés, kétlem, hogy bármi is szebben, jobban vagy hasznosabban járulhatna hozzá az örök üdvösséghez, mint a Mindenek Szerzőjének örökké tartó dicsérete.

Ha hatodik szempontként a városi közigazgatást akarnám megvilágítani, mindenekelőtt azt kell mondjam: ennek a szabad városnak tanácsa (tanács alatt én az összes lakost értem)³⁹ nem ilyen-olyan módon, hanem Magyarország legrégibb királyai által engedélyezett kiváltságok ereje és védelme folytán választott testület, ami pedig a királyok és haza iránt tanúsított és kimutatott hűségük miatti egyedülálló és különleges kedvezésből adódott.⁴⁰ Hogy ez a választás hogyan, mikor és hol zajlik, másutt már leírtam a haza és az utókor jövőjéért **[fol. 115v]** hasznára,⁴¹ nehogy bárki is arra a következtetésre jusson, hogy ebben nincs semmiféle rendszer. Ez a szenátus pedig olyannyira örökös a város üdvéért, letett

39 Ez alatt talán azt érti, hogy (elvben) minden polgár választható volt a szenátusba, vagyis potenciálisan minden polgár szenátor volt.

40 A legelső kiváltság 1277-ből, IV. Lászlótól ered. Házi I/1. p.7.

41 Lackner itt egy másik (lappangó) kézirat művére, a *Politia*-ra utal. Dobner erről a következőket írta 1714-ben (*Curriculum vitae*) p. 101-102.): *Politia quam pro Patria conscripsit, quo in libro singularem senatorum et consiliariorum consignata sunt officia, nosque hactenus observatus tam in libera electione Magistratus, quam aliis Juris dicundis modis et consuetudinibus: quae Politia utilissimis et selectissimis regulis ac axiomatibus Juris est illustrata, tamque in civilibus quam criminalibus causis in foro usitatis.*

esküjének ereje folytán olyannyira keresi a köz- és a magánérdekek javát, hogy elképzelni sem lehet olyasmit, amit hivatali tisztségük ezen végzett munkán felül még megkövetelne. Büntetéssel és jutalmakkal, mint két horgonnyal kormányoz mindig,⁴² az arra érdemeseknek érdemeik szerint, a haza ügyeit elhanyagolóknak pedig hanyagul kel védelmére. Magának a tanácsnak is gondja van az árvákra, árvaházakra, elhagyottakra és özvegyekre, iskolákra és gyülekezetekre, s megvannak a saját felügyelői és gondnokai is, akiktől szigorúan megköveteli a pénzügyekkel való elszámolást: amit csellel és fondorlattal szőttek azt visszadobja, szerzőikre gyalázatot hozva, s akár testi fenyítéssel is büntetve őket. A király [fol. 116r] intésére kész, a hűség leoldhatatlan bilincseit viseli, minden királyi parancsot — ha az erejét nem haladja meg — készséggel teljesít, erre szoktatja a köteles tisztelet. De hogy ne időzzünk tovább ily nyilvánvaló tényeknél, mindazt, ami a közjó gyarapításának ügyével összefügghet, megtárgyalja és előmozdítja, olyannyira, hogy jobbat nem is kívánhatna senki. Végezetül, van ebben a városban több, régtől fogva bevett szokás, íratlan jog és törvény, de ezekről a maguk helyén szólok. Vannak emellett társaságok és egyesületek, melyeknek az a céljuk, hogy a felebaráti szeretet ne tűnjön el, hanem inkább hasznot hajtson. Ezekről nem sokban tér el a Soproni Nemes Tudós Társaság, melyet visszavonultságában tisztelet övez, és amennyire istenfélő, olyannyira keresi minden soproni javát, [fol. 116v] amit mindenki megért, aki nem bolond, vagy úgymond keményfejű. Tehát lelketlen és buta ember az, és egyedül fog állni a közmegebecsüléssel szemben, aki tagadja, hogy e Társaság Sopron közügyeinek nem éppen utolsó támasza, hiszen a várost a doktorok és magiszterek koszorújával, és más igen tudós emberek babérjaival ékesíti fel. De minthogy idővel idomulnak az idők, azt a kis késedelmet még ki kell várnunk, amíg ez a Tudós Társaság és Nemesi Szövetség mélyebb gyökeret ver — s ha valaki kérdené tőlünk, mi az alapja ennek a dicsőítésnek és magasztalásnak, azt — úgy vélem — a Soproni Nemes Tudósok alapszabályához kell utasítanunk,⁴³ mely a napnál világosabban

42 A két horgony képe feltűnik a *Corona*-ban is (Embl. XXVII. p. 167.), bár egészen más szövegkörnyezetben: amint a hajósok a viharban a horgony menedékéhez folyamodnak, a népek is pontosan úgy fordulnak a királyok segítségéért a fenyegető veszélyek közepette. Két horgonyra pedig az támaszkodik (*duabus anchoris suffultus*), aki egyrészt saját mesterségét űzi, másrészt pedig kerüli a veszélyeket (vö. 112v).

43 *Articuli et rationes foederis studiosorum reipublicae Semproniensis* OSzK Fol.Lat. 1321, fol.3r-15v.

megmutatja majd a Soproni Nemes Tudós Társaság vágyott hasznát és azt, ami ebből Sopron városára származik. **[fol. 117r]** Továbbá, mivel hosszú lenne e tárgyból annak megvitatásába bocsájtkozni, hogy miként folynak a peres eljárások és a fellebbezések, ezért ezt is ott lehet megtalálni, ahol a többit megjelöltem.⁴⁴ A soproni városi és egyházi vezetéstől függ az ide tartozó többi falu közigazgatása is, akik földi uraiktól, vagyis az előírt rend szerint választott tanácstól függenek, jogot, jármot, jószágot tőlük kérnek, s azoknak örvendenek — míg azok, akik nem tisztelik a várost, semmihez sem mernek fogni. Ha ez utóbbiak lázadást szítanak, s megtagadják az engedelmességet, nem hiányoznak a példás ítéletek, melyekkel ezeket az elvetemült bajkeverőket engedelmességre lehet kényszeríteni, sőt még az olyanokat is, akiknek még meg sem keményedett a bőre.⁴⁵ Ezekkel a kiváltságokkal, mentességekkel, jogokkal, **[fol. 117v]** anyagi javakkal, földekkel, magában a városban ugyanúgy mint annak környékén felékesített köztársaságunkról ki ne emlékezne meg a legnagyobb hálával? Ki tagadná le azt, hogy innen származik? Ahol nemcsak föld- és szőlőművesek, bognárok, szónokok és jogászok laknak, hanem olyanok is élnek, akik az orvosságokat írják fel, sebeket és betegségeket gyógyítanak, s akik maguk úgy vélekednek, hogy mindnyájunknak igen jól megy sora, mikor másoknak nem — de mennyire rosszul megy nekik, amikor másoknak jobban! De ezt csak azért mondom, mert így diktálja az igazságérzet, nem pedig a gúnyolódás viszketegsége csiklandoz engem. S ami még ennél is fontosabb: ebben a városban az Isteni Ige fent említett pásztorai, s az igaz vallás hitvallói — ahogy azt fentebb mondtam -, s a lelkek őrizői prédikálnak.⁴⁶ Azt mondom: ez itt a legnagyobb dolog, amit senkisémmel tagadhat le, hacsak az nem, aki a nagyot kicsinek, a parányit pedig óriásnak látja, vagy akinek a világos nappal nem egyéb mint az éj sötét **[fol. 118r]** homálya. Öleljük át tehát kitárt karokkal és méltán fogadjuk be ezt a bőséges adományokban bővelkedő hazát!

⁴⁴ Lásd. a 41. jegyzetet.

⁴⁵ Tudniillik a korbácsütésektől és más testi fenyítésektől.

⁴⁶ Az 1606-os bécsi békében szavatolták a szabad királyi városok szabad vallásgyakorlatát. Ebben nagy szerepe volt annak a ténynek, hogy Sopron nem hódolt meg Bocskai hadai előtt. A bécsi külsődöttségben egyébként ott volt Lackner is.

A hetedik szempont a termékenység, a bőség és a föld minősége. Ha mármost először a föld hasznát nézzük, nyilvánvalóvá válik, hogy az nem a meddő és termékeny közti középső helyet foglalja el, hanem a legeslegkiválóbb föld, ami oly bőségesen hozza gyümölcseit művelője számára, vagyis a családfőnek, hogy a kalászos harsányan zúgnak aratáskor. Nem kell itt válogatni a földek között, mert ha rendesen megműveled őket, hogy el ne lepje a tövis és a sulyom, bőven teremnek, sőt-mint köztudott — százszoros termést hoznak. S bár ezen földeknek mennyisége a soproni lakosság szükségleteihez képest évről-évre nem elegendő, az esztendei termés nem fog hiányozni, hanem a legnagyobb hasznot hozza majd nekik. Sőt, biztosra veszem, hogyha úgy az évi, mint a heti vásárok felhozatalát [fol. 118v] korlátoznák,⁴⁷ és a soproniaknak a termés beszerzéséhez nagyobb utat kellene megtenniük, ezáltal kicsit takarékosabban élnének, ez a mértékletesség akkor sem szorulna mások támogatására, és saját földjeiknek termése elegendő kenyérrel látná el őket. Ugyanez értendő a takarmányzabra, az árparozsra és más effélékre is. Ha a szérűket, vagy a réteket tekinted, olyan kies látványban lesz részed, virágoknak olyan színpompás gazdagsága tárulkozik ki előtted, hogy ha egy festőhöz méltó módon, különleges igyekezettel és munkával próbálnád szépségüket lefesteni, nem lennél képes utánozni a legkülönbébb színű virágok tarka színpompáját. Innen származik a szénának az a gazdagsága, hogy ha a családfő erre csak úgy magától állandóan és szorgosan ügyel, akkor amit a takarmányhiány megkövetel, azt a szénával bőven [fol. 119r] kárpótolhatja. Innen a lovaknak és ökröknek a földműveléshez képest nagy mennyisége, innen a teheneknek, marháknak, disznóknak és más efféléknek akkora bősége, amekkorát csak kívánni lehet. Ezek az állatok, bár a soproniak számára éltelre-ruházkodásra nem mindenben elegendők, igen hasznos segítséget nyújtanak. Továbbá, ha szemügyre veszed mily kiesek szőlőink, és az ezekből termelt bor mily bőséges, zamatos és egészséges, kitűnő és híres, s kétségtől felülmúlja nemcsak ezen területek bármely borának hírnevét, de még a külföldi és idegen országbeliét is, sőt mi több, igen gyakran magukat az olasz borokat is — ez az amit bizonyosan tudok -, s az évjárattól függően a

47 A keddi napokon tartandó hetivásárokat először IV. László engedélyezte 1277-es kiváltságlevelében. Az országos vásár tartásának jogát Nagy Lajos 1344-ben adományozza Sopronnak. Ezt Szt. Margit napja előttés után 8 napig tartották. Lásd.: Sárközi Irén: Sopron kereskedelme a középkorban. Bp., 1933. p.26, 38-40.

tapasztalat is ezt bizonyítja. Ebből a termésből a soproniaknak meg lehetősen szép évi jövedelme származik, ebből a szüretből ered a megbecsülés, s minden ami csak a család fenntartásához kell, innen *[fol. 119v]* vannak az ország védelmére fizetett királyi adók, szintén innen a szükséges terhek kiegyenlítése, innen a katonák igyekezete a háborúk szörnyű viharaiban, s még mi minden nem? Röviden elmondanám, hogy a soproni bor kiválósága miatt oly nagy becsben áll a külföldi nemzeteknél, hogy valóban a legjobbnak nevezheted a Legkegyelmesebb Földanyát: mert itt is ki akarta próbálni, hogy mit tud nyújtani a hegyek és szőlők megajándékozásával és felékesítésével — ezért a lakosok minden munkájukat és igyekeztüket a szőlőművelésre fordítják. Éjjel-nappal ezen fáradoznak, ez a munka éjszakai álmukat is elűzi, eszerint: „ne szeresd az álmot, hogy ne légy szegény”, valamint: „nyisd fel a te szemeidet és megelégszel kenyérrel”.⁴⁸ Ebből ered, hogy az istenfélelem és az erkölcsi fegyelem, azokhoz a helyekhez képest, ahol kereskedés, vagy más nem éppen kemény munka folyik, nem virágzik körükben *[fol. 120r]* valami egyedül álló módon, de minden feltűnősködéstől távol, tisztán és egyszerűen járnak és öltözködnek, mindazonáltal az is megesik, hogy a szurtos köpönyeg alatt is rejtezik némi választékosság és bölcsesség. (Ez alatt nem a tudós férfiak értendők, akik idegen földeket jártak be, sem a szenátori rend, vagy más királyi tisztségviselők, nemesek vagy más egyéb becsületes és kiváló férfiak.) Mert azt tudnunk kell, hogy ez a föld mindig kiváló tehetségeket nevelt fel.

Ha csek után megsejlemléled a sokfajta, nagy kiterjedésű erdőt, valamint a berkeket és ligeteket — ahol a barmok legelnek nyaranta, s ahol a mindenütt folydogáló patakokból könnyen nyerhetünk hasznat, ahol az erre-arra csörgedező forrásoknak és patakoknak kellemes csobogását halljuk — olyan kies és hasznos vidékre lelsz, hogy más helyet nem is lehet elébe helyezni, sőt, ezt kell minden más elébe tenni. Márpedig ha a tüzelésre és mindennapi szükségletre szánt fának akkora a haszna, *[fol. 120v]* amekkoránál nagyobbat kívánni sem lehet: ezzel azt támasztanám alá, hogy ha Felső-Németországban egy törekvőbb uralkodó, mint amilyen János Frigyes württembergi herceg volt,⁴⁹ vagy

⁴⁸ Pélásd 20,13a-b

⁴⁹ János Frigyes sorrendben a 7. württembergi herceg volt (1528d-1628). 1600 és 1608 között végigutazta Németországot, Franciaországot, Itáliát, Magyarországot és

Nagy Ferdinánd, Etruria hercege,⁵⁰ egy ekkora területű földet, erdőt, mezőt, szőlőt bírt volna, egészen biztos, hogy nem nyolc, hanem tizennyolc falu lakosságát is kielégítőbben, nagyobb haszonnal, és az alattvalóknak nagyobb gyarapodásával táplálta volna, tartotta volna fenn és óvta volna meg — mivel itt a bőség lustaságot szül, s a termékeny föld hanyag szántóvetőket és földműveseket nevel. Továbbá, a tűzvészek nyomán gyakorta keletkező romokat legnagyobbreszt saját erdeink bőséges felhasználásával állítottuk helyre, eladdig, hogy a jószomszédság kedvéért olykor-olykor a báróknak és a nemesi származású lakosok kérésére, saját használatukra, vagy a középületekre (értsd: templomokra) szívesen segítségére sietett a szenátus a saját területén és birtokában levő erdőkkel. **[fol. 121r]** Kérdezhetné valaki, hogy ezen felül milyen házi és erdei állatok, és egyebek mellett milyen égi-, földi-, és vízi lények találhatók itt a föld adományaiképpen. Ha ezeket a nyilvánosság elé tárom, eleget teszek kötelességemnek. Tehát úgy a házi- valamint a vadállatok (a földi, vízi, szárnyas, és a kétélűeknek nevezettek) közül, melyeket a soproni föld nevel, és birtokainak jogcímén birtokol, a következők a nevezetesebbek: ökör, tehén, birka, borjú, mén, kanca, hátszló, juh, kos, bárány, ürü, kecske, bakkecske, gödölye, disznó, közben szarvasbika is, szarvastehén, farkas, nyúl, borz, mókus, vidra, sün, róka stb. A madarak közül van itt vadkacsa és szelíd is, vadlúd, császármadár, kabasólyom, galamb, fűrj, poszáta, tyúk, kakas, daru, fülemüle, károlymadár, héja, páva, fogoly, fenyőrigó stb. A halak közül fogható itt: csuka, kőhal, **[fol. 121v]** ponty, rák, keszeg, varangyos béka, harcsa stb. — melyekből alkalmasint elegendő van — legalábbis a föld minőségéhez képest -, s itt csak a legközönségesebbeket soroltam fel számtalan más mellőzésével, melyeket ez a hely táplál, s amik bőségesen elegendők az emberi élet szükségleteinek kielégítéséhez. De vajon mi történne akkor, ha ezek az égi kegyelem folytán megszerzett javak nem lennének elegendők a fennmaradáshoz? Hát ki választana mást, az itáliai és spanyol

Dániát. 1609-ben lépett a hercegi trónra, apja örökébe, 1610-ben csatlakozott a protestáns unióhoz. Elképzelhető, hogy Lackner személyesen is találkozott vele.

50 I. (Medici) Ferdinánd, I. Cosimo Medici testvére, Firenze nagyhercege. 1549-ben született, 1563-ban kardinálisnak nevezték ki, Firenzének 1587-től haláláig, 1608-ig volt uralkodója. Magyarországi kapcsolata annyi volt, hogy 1594-ben segédsapatokat küldött a török elleni harcokhoz. Uralma alatt Toscana nagy fejlődésnek indult, ezért halála után Firenzében lovasszoborral tisztelték meg.

felmelegít, a lankadt vágyakat is feltámasztja. A gilisztát és a bélférgeket kihajtja és a sebhez vezeti.⁵⁴ Egyszóval [fol. 123r] minden hideg okozta külső és belső nyavalya ellen egyformán hatásos. Hogy mekkora haszon származik a Legfelségesebb ezen ajándékából az emberi nemnek, kiki könnyen elgondolhatja, ha megtapasztalta.

Látható továbbá, hogy a kertek és gyümölcsösök telis-tele vannak ültetve a legkülönbélebb gyümölcsfákkal, s a szőlőskertek is a legjobb fajtákkal vannak tele, amelyek közt ezek a fajok is megtalálhatók: alma, körte, cseresznye, aszúszilva, szeder, mandula, mogyoró, gesztenye, birsalma, naspolya, puszpáng stb. Az erdőkben is különféle fajokat találhatunk mindenfelé: van itt vadkörte, kökény, tölgy,⁵⁵ bükk, hárs, kőris, bodza, platán, nyír, fűz, fenyő stb. Itt csak a legfőbb fajokat akartam számbavenni, hogy ebből is jobban kitűnjék a föld minősége, s hogy a haza fénye sokak előtt méltán tündököljön (úgy vélem ugyanis, senkit sem sérték meg azzal, hogy ily módon keresem a haza javát és dicsőségét, [fol. 123v] és erőmhöz mérten szorgalmasan oltalmazom azt). Azt mondhatnám, hogy a legfontosabb dolgoknak is csak a főbb fejezeteit akartam itt előadni.

Végül, ha a kézművesek felől érdeklődnének, akik igen fontosak egy jól szervezett városban, ne gondolja senkise azt, hogy itt csak szántóvetők, kapások, vagy egy lyukas garast sem érő senkiháziak és ezek kenyeres-pajtásai vannak díszére a köznek. Tudja meg az, hogy nem így van, hiszen ha előszámlálom a legfőbb kézműves mesterségeket, tüstént rájön, hogy több húzódik a háttérben. Mert van itt pék és festő, kádár avagy pintér, üveges, kőfaragó, nyerges, mészégető, téglavető, kötélverő, csiszár, esztergályos, fazekas, asztalos, aranyműves, kocsikovács, ács, kőműves avagy vakoló, öntő, vaskovács, rézműves stb. Az alkimisták, közvagyon tétőzölők és az örökségek piócai egyáltalán nem találhatók itt, [fol. 124r] mivel hiányoznak a működésükhöz szükséges előfeltételek.⁵⁶ Ezekből és az ehhez hasonló dolgokból arra a következtetésre lehet jutni, hogy ez a

54 Lackner valószínűleg úgy gondolta, hogy a bélférgek a sebeken át távoznak a testből.

55 A *tölgy* szót három kifejezéssel: *ilex*, *robur*, *quercus* adja vissza, ami pusztán rétorikai szóhalmaz, a fajok szempontjából nem jelent különbséget.

56 Felsorolásából különösen az alkimisták hiánya érdemel figyelmet. Pedig ha ők maguk nem is, műveik hamar eljutottak a városba. A rózsakeresztesek első röpirata, a *Fama fraternitatis* 1614-ben jelent meg Németországban; s Wicleb Bálint soproni kántor és tanár 1629-ből keltezett könyvjegyzékében már ott találjuk a felsorolt kötetek között. (KtF II,21)

város nincs rosszabb helyzetben a Birodalom más fontosabb helyeinél, nem azért, mintha azoknak valamennyi adottságát mindenestül birtokolná — hiszen a föld sem képes mindenütt mindenre:

Mert, lehet, itt a kalász, míg ott a gerezd kamatoznék,
más hely a fáknek jobb...⁵⁷

mivel a Legfőbb Alkotó így akarta a halandók között a szeretet bilincseit megerősíteni -, hiszen a föld itt nem hozza meg azt, ami másutt bőségben található, ami pedig azoknak hiányzik, nekünk csodálatos gazdagságban termi a Legjóságosabb Földanya. Ily módon Lybia hozza a fűszerek gazdagságát, a szíriai Judaea a balzsamot, a pálmát Babylonia, a cédrust Libanon, az aszfaltot Rhodosz, az olajfát Olümposz, az ezerjófűvet és a ciprust. Kréta, az aranyat és drágaköveket a déli országok és a keletiek termelik, mindazonáltal köztudott, hogy egynémely dolgok innen is hiányoznak. Így bizonyos, hogy keleten a minium és a higany, Aeoliában⁵⁸ a réz [fol. 124v] és az ólom, Afrikában a vadkan és a medve, a kecske és a szarvas nem található meg, s minthogy mindezek azért vannak, hogy a köz javát szolgálják, azt díszítsék és előmozdítsák, ezért beszédem ékesítésére ezt is hozzá kell tennem.

Ami ezen kívül, a szenátus egyedülálló figyelmességéből következően még itt található, azt nem volna érdektelen ugyan idevenni, de minthogy hosszú lenne itt minden egyes dologra külön kitérni, úgy vélem, tanácsosabb lenne ezt a város vezetőinek figyelmére és ítéletére bízni, akik könnyen megítélhetik, hogy ebben a városban bármiféle jogállású ember helyesen és tisztességesen leélheti életét.

A népsűrűségről is köteles vagyok szólni, mivel a többi tulajdonságok közül ezt sem utolsónak illeti meg a dicséret. De minthogy sem folyók, sem patakok nem futnak itt össze, és nagyságuk sem jelentős, ezért Sopron más javaihoz nem mérhető, s kevésbé sűrűn lakott, különösen mivel ezen a helyen nem folyik árukereskedelem, hiszen nem azt mondtam, hogy Sopron egy *emporium*,⁵⁹ hanem hogy a föld- és szőlőművelésre alkalmas [fol. 125r] hely. Mégis megvannak azok az áruk és az a haszon, ami elegendő ennek az embertömegnek és polgári közösségnek — csak mindenki a saját sorsával megelégedve, társadalmi helyzetéhez és állapotához képest magát a köz érdekeihez alkalmaztatva éljen. De fáj-

57 Vergilius, *Georgica* I,54 (Lakatos István ford.)

58 *Aeolia*: szűkebb értelemben a mai Lipari-szigetek, tágabban véve pedig egész Itália.

59 *Emporium* névvel a görögök illeték kereskedelmi lerakataikat.

dalom, a közösség legnagyobb rákfenéje a lakomákon és az öltözködésben megnyilvánuló fényűzés, ami sajnos városunk ismertetőjegyévé vált.⁶⁰ Hiszen a paraszt magának tulajdonítja azt, ami a polgárt illeti és ahhoz tartozik, a polgár pedig saját foglalkozásával és helyzetével elégedetlenül váltig a nemesség szokásait és ételeit majmolja, nemes módjára otthonában él vele, s nem szégyelli, hogy a királyi palotákból mindenféle dolgokat Sopronba hurcoljon. Sőt, akár erszényük kiürítése árán is, tartósítószeret hozattak Bécsből Sopronba, minthogy bizonyos ruhákat többnyire fűszerekkel szokás illatosítani. Ezeknek bizonyára elkerülte a figyelmét az a közmondásossá vált szólás: „ha ketten [fol. 125v] teszik ugyanazt, az nem ugyanaz.” Nomesz ez: „Élj sorsoddal elégedetten, s a mesterséget, amit űzol, minden erőddel és munkáddal gyarapítsd”.

Aki figyelmesen szemügyre veszi és megszemléli a falak és bástyák erejét és szilárdságát, azt találja, hogy ezen a helyen jobbat kívánni sem lehetne: olyan kört formálnak a falak, olyan a külváros, olyan védelmet nyújtanak a bástyák, s a védmű úgy körül van véve árokkal és sáncokkal, hogy az ellenség támadásai és rajtaütései ellen egyebet kívánni sem lehet, csak azt, hogy hadban jártas kapitányok legyenek, felszerelve a szükséges eszközökkel és élelemmel, hisz' bármilyen lehet az erődtény, bármilyen előrelátással és tervszerűséggel is lenne elrendezve, s végül bármilyen katona is állna benne, ha a hadvezér vak és alkalmatlan, az egész hadsereg vesztét okozza, s a helyet gyengévé és erőtlenné teszi. Mert félelmetesebb a szarvasok serege, ha oroszán a vezérük, mint az oroszánoké, ha szarvas áll élükön. S minthogy Sopron legtöbbször határváros volt — miként [fol. 126r] most is az -, az isteni királyok úgy vették körül egykoron erődtésekkel, sánccal, árokkal, falak szárnyaival, hogy pajzs és üllő legyen e hely az ellenség betörései és támadásai ellen, vagy mintegy fenékö, amelyen minden szomszéd tartomány kardját és fegyvereit élesíti a keresztyén név mindenkori ellenségeivel szemben, amiről úgy vélem, nagy dicsérettel kell megemlékeznünk.

Az őseink által véghezvitt és emlékeztetre méltó cselekedetekről is illő lenne még néhány szót ejtenünk (pontosabban arról, amit a kimagasló

60 Lackner 1619-ban megpróbált gátat vetni a városban elterjedt mértéktelen lakomázásnak, a Mértékletességi Egyesület (*Collegium Sobrietatis*) megalakításával. Szabályzatát kiadta Németh Sámuel (SSz 1940, 208-220). Vö.: Kovács József László: Lackner Kristóf és kora, 121-123. p.

férfiaknak tulajdonítanak), de amint azt már többször mondtam, nem támaszkodhatunk feljegyzésekre, ezért nem lenne tisztességes kétes dolgokat előadni, s bár az utókor számára bizonyos események ismeretesek, mégsem kell azon csodálkozni, ha az oly sok csapásból és szerencsétlenségből annyszor újjáéledt városban semmi emlékezetre méltó nem maradt fenn, a régi idők romjain kívül. Ami pedig a legutóbbi időkben történeteket illeti — vagyis mindazt, ami a Bocskai-felkelésről elég mélyen az emlékezetbe vésődött -, ezeket feltárni, vagy azoknak, akik számára köztudott, [fol. 126v] nem kis fájdalommal és könnyek áradatával újra felidézni, méltatlan volna. Azt az egyet mégis hadd erősítsem meg és hadd emlékeztesselek benneteket, hogy Sopron sohasem tért le a hűség útjáról, s ezt a felkelés lázában az 1605. év próbaköve és vizsgálja is fényesen bizonyította, mikor a lázadók nemcsak Sopron mezőit támadták és háborgatták olyannyira, hogy még művelni sem lehetett azokat, hanem nappali ostromaikkal, vérengzéseikkel és sok polgár rabságra hurcolásával is keményen elnyomták a lakosságot. És ha a jámborság és egység, a hűség kötelékével összefűzve nem támaszkodtak volna egymásra, nem kis baj származott volna abból a lakosokra. Maguk a polgárok pedig a legkevésbé sem igazolták be azt a háború idején nem éppen ostoba közmondást, miszerint: „ha a hadi mesterséget nem gyakorolják békében, nem találják a szükségben”. De mert a legfőbb dolog, a hazaszeretet, magát az életet sem szokta megtagadni a haza védelmétől és üdvözítésétől, feletteseik [fol. 127r] parancsára készek voltak akár életüket is kockára tenni, úgy a jövődő dicsőség, mint a köteles hűség bizonyítása végett. Nem mulasztották el, hogy Ófelsége tiszteletére két bandériumot állítsanak ki, egy fehéret és egy sárgát. A harmadig pedig a soproni gyalogosokat jelölte. Hogy mekkora félelem támadt az ellenség rohamaitól az ostrom idején, s hogy micsoda pusztítást vittek véghez magában a Szt. Mihály templomban, elárulják a nyomok. Ez az, amit maga az ellenség is hadi dicsőséggel párosult vakmerőségnek tulajdonított — óh jaj! ellenségtől nyert dicsőség! Valahányszor a császári katonaság éjjel vagy nappal meg akarta hiúsítani az ellenség szándékát, és útjukba akart állni, a soproniak készek voltak örömujjongással, ünnepi dobokkal, trombitaharsogással, s bandériumaikkal; és bármerre fordult is a hadiszerencse, a soproniak veszteség nélkül, sőt, inkább mindannyiszor meglehetősen dicsőségben tértek vissza, és el sem csigázta őket a sok támadás és háborús veszedelem. Sőt, ha az őszinte bajtársiasság ragyogóbban és fenntartás nélkül tündökölt volna, [fol. 127v] mindazt,

amit egy katonának esküje kötelékénél fogva, és a zsoldjától hajtva kellett nyújtania, ezek önként is megtették volna hazájukért. Egyébként, hogy mindez másként történt-e, az emberek lépten-nyomon hallható szóbeszéde, vagy akár maguk a katonák is bizonyíthatják, valamint a legyőzhetetlen és legfelségesebb II. Mátyás király bizonyáglevelé:⁶¹ „Jóllehet e haza igen kicsiny, mégis akkora, hogy arra a helyesen és hűségesen véghezvitt cselekedetek miatt mindenkitől, s maguktól a királyoktól is örök dicsőség és atyai áldás származott, amit — Isten kegyelméből — örökké szorgalmasan törekedjék megőrizni.”

Ez lenne tehát, tiszteletreméltó, kiváló, legkegyelmesebb és legemberségesebb társ uraim, amiket a hazaszeretet és a társak irántam való jóakarata kikényszerített belőlem. Nekik már csak azért sem kellene megvetniük e szándékot és művem, mivel az egész munka lelkem legmélyéből egyedül azért tört elő, hogy a haza tiszteletét, s eközben annak gyarapodását keresse — amíg gyönyörködtetőbb, hasznosabb, és a ti, tudományok sokaságával teli fületek számára jelentősebb művek el nem készülnek.⁶² [fol. 128r] Nyilvánvaló, hogy én nem Salamon templomának dicséretét zengtem, s nem is azt, amit a rómaiak tetteiről, vagy Nagy Sándorról lehetett volna elmondani, hanem a haza szerény dicséretét, ezt is könnyed stílusban, dísztelen beszédben, amiben sem választékos ízlés, sem kellem nincs, hanem — mint mondtam — csupán a haza iránti vonzalom. Hiszen az istentisztelet eredetéről, a régmúltról, gazdagságról, éghajlatról, a hely fekvéséről és tulajdonságairól, és mindenek anyjáról, a Legkegyelmesebb Földanyáról, a termékenységről, kiterjedésről, nép-sűrűségről, a viselt dolgokról stb. hevenyészett módon, csak a futólag, mellesleg és röviden említett dolgokat szedegtettem össze, s bár ezekről bővebben és ékesszólóbban kívántam volna értekezni, mégis a dolgokban

61 II. Mátyás (ill. akkor még csak Mátyás főherceg) rendszeresen figyelemmel kísérte a Sopronban zajló eseményeket. Több levelében is biztatja a polgárokat a kitartásra, dicsérve azok királyhűségét (pl. SVL Lad.VII. et G. fasc. III. Num. 94.) Az egész Bocskai-felkeléshez lásd.: Payr Sándor: Bocskay hadai Sopronban, 1605. Sopron, 1914. (Klny. a Soproni Napló 1914. évfolyamából)

62 Az utalás talán tagtársának, Faut Márknak készülő krónikájára (*KhurzeVerzaichnüs*) vonatkozik, melyet a szerző sajnos nem tudott befejezni. (Lásd. Kovács József László: Lackner és kora, 56-57. p.) Az sem lehetetlen, hogy a Társaságba csak 1624-ben belépő Scholtz Jeremiás városi orvost is ő biztatta a balfi fürdőről latin és magyar nyelven írandó könyv elkészítésére. (RMNy 1495-1496 — a könyvből sajnos ma már egyetlen példány sincsen.)

levő mérték méltán szabott határt: lelki szemeimtől igen távolinak és illetlennek tartottam volna hosszabbnak lenni ott, ahol elégséges csak a dolgok lényegét érinteni. Mindezek bizonyítékai a Lélek iránti örökös jóakaratnak [fol. 128v] s tiszteletnek, és a hazaszeretetnek. Remélem, sőt bizonyos vagyok abban, hogy Tiszteletreméltó és Nagybecsű Uraságtok jónéven veszik, és a szigorú jog mérséklésével ítélik meg, kiknek mindazt, amit képes vagyok s kezemben tartok, készségesen, képességem szerint, miként a kíváltképpen való kiolthatatlan kegyesség kívánja és kéri, kínálom s közreadom, és különösképpen kegyeiteket kívánom kiérdemelni. De minthogy engem, a méltatlan elnököt egyedülálló emberiségetek türelmével végighallgattatok, és igen szerettetek, a lehető legnagyobb hálával és köszönettel tartozom. Ti pedig nem kisebb igyekezettel és megbecsüléssel, szakadatlanul és vég nélkül szeressétek viszont ezután is azt, aki benneteket a legjobban szeret: ez az amit állhatatosan, állhatatosabban és még állhatatosabban — ahogy illik és szokás — kérek tőletek.

ISTEN, a mi Atyánk, aki szeretett minket, és örök vígasztalást, valamint a kegyelmébe vetett jóreménységet adta, buzdítsa lelkeinket és erősítsen meg a munkában és az ékesszólásban, hogy minden igyekezetünket és kegyes cselekedetünket arra irányítsuk és annak a célnak [fol. 129r] rendeljük alá, hogy azt, ami a Legmagasságosabb dicsőségére és a haza javára, s annak előmozdítására szolgálhat, ne akadályozzuk meg. Ő pedig, mint az igazság kútfeje és minden cselekedetünk alapja, népének és ennek a városnak. kürtjével fog felmagasztaltatni, és úgy földi, mint égi üdvösséggel fog minket körülvenni, aki azt mondta: „ha hiszed azt, hogy én az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Égyiptom földéről: nyisd szét a te szájad és bétöltöm azt — és java búzával és sziklából folyó mézzel töltenélek be téged”.⁶³

Ezért az Uraknak Ura, aki oly' jóindulatú szülő, méltóztassék a jövőben is hazánkat gyarapítani, megvédelmezni és mindinkább szeretni, ez az amit velem együtt minden kétséget kizárólag ez az egész Nemes Korona szívvel-lélekkel óhajt. Beszéltem.

63 Zsolt 81,11 és 17 — az idézet nyilvánvalóan parafrázis, amely nagymértékben eltér minden általam ismert Bibliaszövegtől. Lehetséges, hogy Lackner maga fordította a szöveget héberből, vagy pedig egy számomra ismeretlen forrást vett át.

RÖVIDÍTÉSEK:

Corona — Lackner, Ch.: *Coronae Hungariae emblematica descriptio*. Lavingae, 1615. (RMK III, 1156.)

Curriculum vitae — B. Domini Ch. Lackneri J. U. Doctoris et Consulis quondam Civitatis Semproniensis, Vitae Curriculum. Ratisbonae, 1714.

Házi — Házi Jenő: Sopron szabad királyi város története. Sopron, 1821-29.

Kovács: Lackner és kora — Kovács József László: *Lackner Kristóf és kora*. Sopron, 1972. (A Soproni Szemle kiadványai, új folyam 6. sz.)

KtF — Könyvtártörténeti Füzetek II. (Magángyűjtemények Nyugat-Magyarországon, 1555-1721.) Szerk.: Monok István. Szeged, 1982.

SVL — Sopron Városi Levéltár

Zusammenfassung

Tibor Grüll: Lobrede von Kristóf Lackner über die Stadt Sopron (Ödenburg) aus dem Jahre 1612

Die hier veröffentlichte Lobrede wurde auf der jährlich veranstalteten Feier des Edlen Studentenbundes (*Foedus Studiosorum Nobilium Semproniensium*) gehalten. Der Bund wurde nach dem Vorbild der Gesellschaft der Gelehrten von dem Bürgermeister Kristóf Lackner im Jahre 1604 gegründet. Zur Zeit der Gründung zählte die Gesellschaft 17 Mitglieder, im Jahre 1612, als die Lobrede gehalten wurde, schon 36 Adligen und gebildete Bürger. Das Ziel der Rede war ohne Zweifel die Erregung des Publikums, der Leitgedanke — die Geschichte der Stadt sei noch nicht verfasst — wurde in der Schrift ausführlich beschrieben. Die Rede wurde Ferenc Batthyány, dem hochangesehenen Grafen gewidmet.

Die Rede gehört der traditionellen Gattung des Städtelobs an und entbehrt deshalb des historischen Quellenwerts. Es ist aber bemerkenswert, dass der Text in manchen Stellen mit der Dedikation des Werks *Coronae Hungariae Emblematica Descriptio* (1613) wortwörtlich übereinstimmt. Die Rede, die diesmal bilinguistisch veröffentlicht wird, kann von der Ortsgeschichte und der neulateinischen Philologie für besonders wertvoll gehalten werden.